

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Právnická fakulta

Katedra občanského práva a pracovního práva

Diplomová práce

**Nová právní úprava procesního řešení úpadku
v České republice se zaměřením na postavení
insolvenčního správce**

*The new Czech legal regulation of bankruptcy focused
on the status of the bankruptcy trustee*

2008/2009

Ing. Pavla Buxbaumová

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Katedra občanského práva a pracovního práva

Diplomová práce

**Nová právní úprava procesního řešení úpadku
v České republice se zaměřením na postavení
insolvenčního správce**

*The new Czech legal regulation of bankruptcy focused
on the status of the bankruptcy trustee*

Jméno autora: Ing. Pavla Buxbaumová

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Renáta Šínová, Ph.D.

Akademický rok odevzdání práce: 2008/2009

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny.

V Olomouci dne 17.8.2009

.....
Ing. Pavla Buxbaumová

Děkuji tímto JUDr. Renátě Šínové, Ph.D. za odborné vedení při zpracovávání této diplomové práce.

V Olomouci dne 17.8.2009

Ing. Pavla Buxbaumová

Seznam použitých zkratek

aj.	a jiné
apod.	a podobně
a.s.	akciová společnost
č.	číslo
čl.	článek
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ES	Evropská společenství
EU	Evropská unie
IČ	identifikační číslo
Ing.	inženýr
IS	insolvenční správce
IZ	insolvenční zákon
JUDr.	doktor práv
Kč	koruna česká
MS	Ministerstvo spravedlnosti
např.	například
násl.	následující
NS	Nejvyšší soud
odst.	odstavec
OSN	Organizace spojených národů
OSŘ	občanský soudní řád
Ph.D.	doktor
písm.	písmeno
PS	Poslanecká sněmovna
př.	příklad
př.n.l.	před naším letopočtem
resp.	respektive
ř.z.	říšský zákon
s.	strana
Sb.	Sbírka zákonů
SKP	správce konkursní podstaty
sp.zn.	spisová značka
spol.s r.o.	společnost s ručením omezeným
s.r.o.	společnost s ručením omezeným
str.	strana
tj.	to je
tzv.	tak zvaný
ÚS	Ústavní soud
USA	Spojené státy americké
ust.	ustanovení
v.o.s.	veřejná obchodní společnost
VŠB-TU	Vysoká škola báňská – Technická univerzita
vyd.	vydání
ZKV	Zákon o konkursu a vyrovnání
ZOIS	Zákon o insolvenčních správcích

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 HISTORIE INSOLVENČNÍHO PRÁVA.....	10
1.1 HISTORICKÝ VÝVOJ MEZINÁRODNÍHO A EVROPSKÉHO INSOLVENČNÍHO PRÁVA.....	10
1.2 HISTORIE PRÁVNÍ ÚPRAVY ÚPADKOVÉHO PRÁVA NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY.....	11
2 TEORETICKÁ A PRAKTICKÁ VÝCHODISKA PŘIJETÍ NOVÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY PROCESNÍHO ŘEŠENÍ ÚPADKU V ČR.....	13
3 POSTAVENÍ INSOLVENČNÍHO SPRÁVCE	18
3.1 VYMEZENÍ PRÁVNÍHO RÁMCE	18
3.2 PODMÍNKY PRO VÝKON FUNKCE INSOLVENČNÍHO SPRÁVCE A SEZNAM SPRÁVCŮ	20
3.2.1 Právní úprava dle zákona o konkursu a vyrovnání:.....	20
3.2.2 Právní úprava dle insolvenčního zákona:.....	23
3.3 VZDĚLÁVÁNÍ INSOLVENČNÍCH SPRÁVCŮ.....	30
3.4 POJIŠTĚNÍ SPRÁVCE.....	35
3.5 POSTAVENÍ SPRÁVCE V INSOLVENČNÍM ŘÍZENÍ	36
3.6 USTANOVENÍ INSOLVENČNÍHO SPRÁVCE	38
3.7 ODVOLÁNÍ A ZPROŠTĚNÍ SPRÁVCE	44
3.8 RŮZNÉ TYPY SPRÁVCŮ	46
3.9 POVINNOSTI INSOLVENČNÍHO SPRÁVCE.....	47
3.10 ODPOVĚDNOST INSOLVENČNÍHO SPRÁVCE	48
3.11 ASOCIACE INSOLVENČNÍCH SPRÁVCŮ	50
3.12 ODMĚNA A NÁHRADA HOTOVÝCH VÝDAJŮ INSOLVENČNÍHO SPRÁVCE.....	51
3.13 JEDNÁNÍ INSOLVENČNÍHO SPRÁVCE	57
3.14 ÚVĚROVÉ FINANCOVÁNÍ	59
3.15 SOUČINNOST POSKYTOVANÁ SPRÁVCI	60
3.16 POVINNOST MLČENLIVOSTI.....	62
3.17 POSTAVENÍ INSOLVENČNÍHO SPRÁVCE DLE NAŘÍZENÍ RADY (ES) Č. 1346/2000, o ÚPADKOVÉM ŘÍZENÍ, ZE DNE 29.5.2000	62
4 ZHODNOCENÍ NOVÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY A NÁVRHY DE LEGE FERENDA	69
ZÁVĚR.....	75
LITERATURA A PRAMENY	77

Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolila problematiku týkající se nové právní úpravy procesního řešení úpadku v České republice se zaměřením na postavení insolvenčního správce. Tuto problematiku jsem si vybrala s ohledem na aktuální stav vývoje úpadkového práva v České republice, kdy 1.1.2008 nabytí účinnosti zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), který nahradil zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání.

Nová právní úprava úpadkového práva byla přijata v roce 2006 s tím, že nabytí účinnosti insolvenčního zákona bylo předpokládáno od 1. července 2007. Účinnost zákona byla následně odložena zákonem č. 108/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích. Hlavním důvodem odložení účinnosti byla nepřipravenost fungování insolvenčního rejstříku, jak po softwarové tak i hardwarové stránce, jelikož bez řádného fungování insolvenčního rejstříku by insolvenční řízení neprobíhalo v souladu se zákonem. Určitě lze hodnotit kladně, že zde nebyla snaha proces implementace nového úpadkového práva uspěchat, nýbrž byl ponechán dostatek času na nutnou přípravu před zahájením účinnosti nového zákona.

Dá se říci, že jde o jednu z největších rekonstrukcí v poslední době, kdy hlavním úkolem této rekonstrukce bylo zásadně změnit a zmodernizovat úpadkové právo a také jej přizpůsobit evropským požadavkům. Zjednodušeně lze obecný cíl insolvenčního práva formulovat jako důsledné a transparentní řešení situace, když se právnická nebo fyzická osoba dostane do úpadku. Jde zejména o to, aby se tyto osoby co nejdříve mohly opět zapojit do normálního ekonomického života a aby jejich věřitelé byli v co největší možné míře uspokojeni, pokud jde o jejich pohledávky vůči dlužníkům.

Pro každou zemi s tržní ekonomikou je důležité, aby měla právní nástroje pro řešení podnikatelských neúspěchů a finančních nezdarů. Úroveň této právní úpravy hraje roli jak pro subjekty, které se do těchto problémů dostanou, tak i pro subjekty okolní (jejich věřitele, veřejnost).

Jelikož je problematika procesního řešení úpadku značně rozsáhlá, hodlám se ve své práci zaměřit na postavení insolvenčního správce v insolvenčním řízení jako na jednu z důležitých oblastí insolvenčního práva. Důvodem pro výběr daného tématu je pak rovněž ta skutečnost, že profesi insolvenčního správce sama v praxi vykonávám a

tato problematika mne zajímá.

Nový insolvenční zákon přinesl nové způsoby a postupy v řešení úpadku, přinesl změny v postavení dlužníka, taktéž nové silnější postavení věřitelů a s tím související změny v postavení a úloze insolvenčního správce.

Insolvenční právo je založeno na tom, že dlužníkovi jsou odnímány určité pravomoci a ty jsou následně svěřeny do rukou insolvenčního správce, který by měl být osobou s patřičnými odbornými znalostmi, osobou, která stojí mezi dlužníkem, věřiteli a soudem, resp. je určitou „*prodlouženou rukou*“ insolvenčního soudu.

Hlavním cílem mé práce bude srovnání nové a předchozí právní úpravy v oblasti úpadkového práva se zaměřením na osobu insolvenčního správce a zhodnocení nové právní úpravy, zejména co se týče jejích přínosů a nedostatků, a to komplexně z pohledu ekonomicko-právního, jelikož právě kombinovaný pohled očima ekonomie a práva považuji v oblasti insolvenčního řízení za efektivní a z pohledu insolvenčního správce přímo za nutný.

Nový insolvenční zákon je účinný jen krátkou dobou, takže teprve praxe ukáže, zda je potřeba jeho větších změn či je pro praxi nové české insolvenční právo dostačující. Je zřejmé, že v době současné světové ekonomické krize, která má své negativní dopady taktéž na Českou republiku, projde nové české insolvenční právo doslova „zkouškou ohněm“.

Při tvorbě své diplomové práce jsem čerpala, jak již seznam použité literatury napovídá, z české literatury, z odborných článků, z judikatury, která vzhledem ke krátké účinnosti zákona není příliš rozsáhlá¹, a v neposlední řadě také z internetových zdrojů.

Pokud jde o použité metody zpracování byly pro tuto práci využity dále uvedené metody. Metoda právní komparatistiky je využita při srovnávání právní úpravy postavení správce konkursní podstaty dle zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, s právní úpravou postavení insolvenčního správce dle zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Výrazně je použita také metody analýzy, jejímž předmětem je zejména platná právní úprava postavení insolvenčního správce a s tím souvisejících aspektů. Při zpracování této diplomové práce byla využita také metoda abstrakce, spočívající ve vyčlenění podstatných znaků

¹ Zdeněk Krčmář ve svém článku „K aktuálním otázkám a judikatuře NS ČR k insolvenční“, který byl uveřejněn v Bulletinu advokacie, č. 7-8/2009, s. 20, uvádí následující statistiku insolvenčních sporů u NS: rok 2008 – 8 dovolání, rok 2009 – prozatím 15 dovolání

zkoumaného jevu od znaků nepodstatných, což bylo důležité z toho důvodu, aby práce zůstala přehlednou a měla určitou logickou strukturu, když osoba insolvenčního správce hraje důležitou roli téměř v celém insolvenčním řízení a proto bylo nutné se zaměřit na základní problematiku, která ovlivňuje jeho postavení. Text jednotlivých ustanovení využitých právních předpisů upravujících předmětnou problematiku byl vykládán pomocí gramaticko-sémantické a logické interpretace.

Pokud jde o strukturu této diplomové práce, tak je rozčleněna vedle úvodu a závěru do čtyř kapitol. V **úvodu** je objasněno zvolené téma, vymezen cíl předložené práce, metody jejího zpracování a struktura práce. **První kapitola** je věnována historii insolvenčního práva, kdy první podkapitola popisuje historický vývoj mezinárodního a evropského insolvenčního práva a druhá podkapitola se zaměřuje na historii právní úpravy úpdkového práva na území České republiky. **Druhá kapitola** předkládá teoretická a praktická východiska přijetí nové právní úpravy procesního řešení úpadku v ČR. Stěžejní částí této práce je **třetí kapitola** s názvem: „Postavení insolvenčního správce“, která je nejrozsáhlejší a popisuje platnou právní úpravu upravující základní problematiku postavení insolvenčního správce a to také ve srovnání s předchozí právní úpravou. Tato kapitola se dále člení do podkapitol dle jednotlivých popisovaných institutů. Poslední podkapitola se zabývá komunitárními aspekty, zejména je věnována Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpdkovém řízení. **Čtvrtá kapitola** „Zhodnocení nové právní úpravy a návrhy de lege ferenda“ je pak z hlediska stanoveného cíle nejdůležitější. Tato kapitola vychází z podrobně popsání platného práva předmětné problematiky v kapitole třetí a snaží se zhodnotit přínosy a nedostatky nové právní úpravy. Hlavním zdrojem předložených úvah byly četné diskuze uvedené v odborné literatuře a taktéž vlastní zkušenosti z praxe. Předložená práce je ukončena **závěrem**, jenž obsahuje stručné zhodnocení popisované problematiky.

Práce je z důvodu přehlednosti a požadovaného rozsahu zaměřena na základní aspekty související s osobou insolvenčního správce a jelikož je tato problematika velmi široká, bylo nutné některé aspekty zmínit jen okrajově. Jistě by se daly detailněji rozebrat práva a povinnosti insolvenčního správce a mnohá další témata, ale tím by se práce stala nepřehlednou a potřebovala by pro potřebné vyjádření větší rozsah.

Práce také využívá poznámkového aparátu pod čarou pro uvedení odkazů na použitou literaturu a jiné prameny. Jednotlivé poznámky jsou označeny čísly.

1 Historie insolvenčního práva

1.1 Historický vývoj mezinárodního a evropského insolvenčního práva

Po druhé světové válce se v oblasti iniciativ o unifikaci insolvenčního řízení v mezinárodním kontextu a spolupráce v této oblasti navázalo na dřívější pokusy až v roce 1963, kdy byla zřízena pracovní skupina pro insolvenční právo při Komisi Evropských společenství. Tato skupina předložila 2 návrhy, a to v letech 1970 a 1980. Teprve od konce 80., resp. počátku 90. let minulého století však lze hovořit o pokusech o komplexní úpravu, která byla stále více vynucována globalizací kapitálu, a tedy tím, že pouhé národní účinky insolvenčních řízení a neschopnost zahrnout do podstaty majetek nacházející se na území jiných států, stejně jako i znevýhodňování věřitelů s domicilem na území jiného státu než toho, v němž bylo insolvenční řízení zahájeno, představovaly brzdu mezinárodního pohybu kapitálu a podpory mezinárodních investičních projektů.²

Z pokusů o komplexní úpravu lze uvést Úmluvu Rady Evropy o určitých aspektech konkursu, která byla uzavřena 5.6.1990 v Istanbulu a nastolila základ pro evropské řešení insolvence. Dále lze jmenovat vzorový zákon Mezinárodní organizace pro obchodní právo při OSN UNCITRAL, tzv. Model Law on Cross-Border Insolvency z roku 1977.

Z pohledu vývoje komunitárního práva bylo důležité zpracování Úmluvy Evropské unie o insolvenčním řízení. Evropská právní úprava insolvence vychází ze čtyř evropských principů – svobody pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu. Na základě uplatňování těchto svobod roste počet dlužníků s majetkem v zahraničí. Cílem mezinárodní i evropské právní úpravy insolvence je reagovat na tyto situace a zabezpečit, aby neexistoval žádný majetek dlužníka, který by nebylo možné postihnout insolvenční.

Pro Českou republiku, stejně jako pro všechny členské země Evropské unie (s výjimkou Dánska), je v současné době závazné Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 z 29.5.2000 o insolvenčním řízení. V případě insolvenčního řízení s mezinárodním

² BĚLOHLÁVEK, A. J. *Evropské a mezinárodní insolvenční právo. Komentář*. 1.vyd. Praha: C.H.Beck, 2007. 1546 s., ISBN 978-80-7179-591-9, s. 2–3

prvkem jde o předpis, který má ve své aplikaci přednost před národní právní úpravou. Vzorem pro toto nařízení byl mimo jiné i zákon zvaný Bankruptcy Law, vydaný v USA v roce 1978.

1.2 Historie právní úpravy úpadkového práva na území České republiky

Počátky vývoje konkursního řízení v Čechách spadají do 2. poloviny 30. let 17. století. České konkursní právo v této době vycházelo z potřeb šlechty pro řešení dlužnických sporů. Již Obnovené zřízení zemské z roku 1627 obsahuje myšlenku poměrného uspokojení věřitelů. K osamostatnění konkursního řízení a vynětí z jednotného soudního řízení došlo v roce 1637, a to dvěma legislativními akty – císařským reskriptem z 29.8.1637 a na něj navazujícím místodržitelským patentem z 23.11.1637. Tyto dokumenty reagovaly na potřebu zjistit všechny věřitele a přimět je k tomu, aby uplatnili u soudu své nároky. Obsahovaly také ustanovení o tom, že předmětná výzva je omezena určitou lhůtou sankcionovanou prekluzivními účinky. Tato etapa vývoje konkursního práva vyvrcholila v roce 1640 vydáním Deklaratorií a Novell. V Novellách byla konkursnímu řízení věnována zvláštní samostatná část, která byla v roce 1644 vydána samostatně pod názvem „Krida-Ordnung“. Termín „krida“ se užíval ve významu „konkurs“.³

Další etapu vývoje představoval Konkursní řád z roku 1781, který se pokusil o kodifikaci konkursního práva. Hlavními nedostatky konkursního řízení kodifikovaného josefínským konkursním řádem byly jeho nákladnost a zdlouhavost, proto zde byla snaha o jeho nahrazení novým řádem. Uspokojivější řešení přinesl teprve konkursní řád z 25.12.1868 č. 1/1869 ř.z., který se do značné míry opíral o pruský konkursní řád z roku 1855. I když nový konkursní řád z roku 1869 znamenal posun v konkursním řízení, brzy se objevily kritické hlasy. Za nedostatek byla považována malá právní ochrana věřitelů v mimokonkursním vyrovnávacím řízení. Císařské nařízení č. 337/1914 ř.z. konkursní řízení nově zreformovalo, tato reforma také přinesla samostatný vyrovnávací řád obsahující předpisy vyrovnávání mimo konkurs. Rovněž pro uherské země byl vydán vyrovnávací řád nařízením č. 4070/1915. Rakouský konkursní řád z roku 1914 společně s uherským řádem z roku 1881, jakož i oba

³ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Úvod do insolvenčního práva*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2007. 94 s., ISBN 978-80-87071-54-0, s. 28–29

vyrovnávací řády, byly převzaty Československou republikou recepčním zákonem č. 11/1918 Sb. a staly se tak součástí československého právního řádu. Tato právní úprava zůstala v platnosti s nepatrnými změnami až do roku 1931. Nový zákon byl vyhlášen 1.5.1931 pod číslem 64/1931 Sb.⁴

Po roce 1948 bylo v hospodářské sféře v podstatě zlikvidováno soukromé vlastnictví výrobních prostředků. Došlo ke zrušení mnoha hospodářských subjektů a výhradním vlastníkem výrobních prostředků byl stát. Bylo zavedeno direktivní řízení hospodářství. Právní úprava konkursního práva z první republiky přestala platit v roce 1950. Dá se říct, že bylo vyloučeno fungování tržního mechanismu jako regulátora zdravého vývoje mezi nabídkou a poptávkou. V takových podmínkách se konkursní řízení stalo neaplikovatelným. Politické a navazující změny v našem státě po listopadu 1989 si vynutily návrat ke konkursnímu právu, konkrétně pak byl přijat zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání.

⁴ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Úvod do insolvenčního práva*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2007. 94 s., ISBN 978-80-87071-54-0, s. 32–37

2 Teoretická a praktická východiska přijetí nové právní úpravy procesního řešení úpadku v ČR

Úpadkové právo se do našeho právního řádu po delší odmlce vrátilo v roce 1991 zákonem č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání. Inspirací pro zákon o konkursu a vyrovnání byla úprava úpadkového práva obsažená v zákoně č. 64/1931 Sb., který byl sice ve své době moderním právním předpisem, ale pro současnost byl již poněkud nevyhovující a zastaralý.

Zákon o konkursu a vyrovnání nabyl účinnosti 1.10.1991 a nahradil příslušná ustanovení občanského soudního řádu, jež do této doby představoval jedinou právní úpravu úpadkového řízení. Při svém vzniku tento zákon zavedl tzv. přechodný omezující režim, a to ustanovením § 67 ZKV, podle kterého nebylo možné po dobu jednoho roku od účinnosti zákona (od 1. října 1991) prohlásit konkurs pro stav úpadku dlužníka z důvodu insolvence (platební neschopnosti). Přechodný režim byl nakonec prodloužen o dalších šest měsíců, takže omezující režim platil až do 22. dubna 1993.

Ve stejné době, konkrétně 16. dubna 1993, se stala účinnou novela, která spočívala v zavedení tzv. ochranné lhůty, která zahrnovala období mezi podáním návrhu na konkurs a jeho prohlášením. Během této ochranné lhůty měl podnikatelský subjekt poslední možnost překonat úpadek. Aplikace ochranné lhůty vyžadovala návrh dlužníka a trvala 3 měsíce, jen výjimečně byla prodloužena o další 3 měsíce. Další významnou změnou, kterou přinesla novela z roku 1993, bylo zřízení věřitelského výboru, prostřednictvím kterého věřitelé vykonávali svá oprávnění, aniž by se museli svolávat všichni věřitelé, což při velkém počtu věřitelů bylo poměrně komplikované. Uvedená novela také omezila možnosti vedoucích pracovníků úpadce, zejména tím, že začal platit pro tyto osoby zákaz nabývat vlastnictví k věcem, jejichž vlastníkem byl při zahájení řízení dlužník, a to i když k jejich zpeněžení došlo dražbou. Zákaz platil po dobu 3 let po skončení konkursu nebo vyrovnání.

Novela z roku 1998 zakotvila nepřípustnost přerušování řízení, vyloučila možnost prominutí zmeškání lhůt v konkursním řízení. Předběžné opatření umožnila naříditi i bez návrhu. Dále tato novela umožnila uvědomovat účastníky řízení vyhláškou, která se zveřejní nejméně patnáct dnů předem v Obchodním věstníku a na úřední desce soudu. Podle novelizované úpravy byla uložena dlužníkovi povinnost podat návrh na konkurs nejen došlo-li k úpadku předlužením, ale též došlo-li k úpadku na základě

insolvence. Tato povinnost se týkala právnických osob a fyzických osob-podnikatelů. Novela nepřipustila odvolání proti rozhodnutím konkursního soudu, kterými realizuje svou dohlížecí činnost. Novela rovněž omezila okruh osob, které mohly podat odvolání proti usnesení o prohlášení konkursu. Cílem této úpravy bylo urychlení konkursního řízení. Výrazem toho byla povinnost soudu prohlásit konkurs bez zbytečného odkladu. Odvolat se proti usnesení o prohlášení konkursu mohl na základě novely pouze dlužník, pokud nebyl navrhovatelem. Dále proti zamítavému usnesení ohledně návrhu na prohlášení konkursu se mohli odvolat pouze navrhovatelé. K urychlení konkursního řízení mělo přispět stanovení osmnáctiměsíční lhůty, v níž měl správce konkursní podstaty předložit soudu konečnou zprávu. Samozřejmě, že se vždy přihlíželo k individuálním okolnostem, to znamená, že soud mohl lhůtu prodloužit například s ohledem na probíhající incidenční spory.

K významným novelám patřila novela č. 105/2000 Sb., která nabyla účinnosti 1.5.2000. Touto novelou se přesunula část pravomocí ze soudu na správce konkursní podstaty. Došlo také k posílení postavení věřitelů, byla jim přiznána plná odpovědnost za jejich pohledávky. Nově byla upravena povinnost podat návrh na prohlášení konkursu tak, aby byla dlužníkovi, který je v úpadku, dána možnost výběru řešit své majetkové poměry nejen konkursem, ale i vyrovnáním. Došlo také ke změně v původní nemožnosti zpětvzetí podaného návrhu dlužníka na prohlášení konkursu. Dlužníkovi bylo novelou umožněno vzít svůj návrh na prohlášení konkursu nebo vyrovnání zpět, protože nikdy nelze vyloučit, že by se dlužníkovi podařilo ještě před rozhodnutím soudu o návrhu úpadek překonat. Novela také zjednodušila formální náležitosti návrhu na prohlášení konkursu. Z podání návrhu na prohlášení konkursu byly vyloučeny osoby, které neměly proti dlužníkovi žádnou pohledávku, osoby, jejichž pohledávka se dosud nestala splatnou a dále osoby, které měly za dlužníkem jiný než peněžitý nárok. Návrh na prohlášení konkursu mohl od účinnosti novely podat pouze věřitel, který má splatnou peněžitou pohledávku, nebo dlužník. Věřitelům ubyla povinnost uvést okolnosti dosvědčující, že má dlužník majetek postačující k úhradě nákladů konkursu, což bylo pro věřitele mnohdy nemožné. Na základě novely bylo požadováno výslovné prohlášení o správnosti a úplnosti seznamu majetku a závazků ze strany dlužníka. Novela přinesla nové znění § 4a, když zavedla omezení dispozičního oprávnění dlužníka při nakládání se svým majetkem tam, kde by se dlužník snažil zbavovat svého majetku. Novela také navýšila zálohu na náklady konkursu a to z 10.000 Kč na 50.000 Kč. Tato novela dále

zavedla institut předběžného správce, který měl zajistit majetek dlužníka v období do prohlášení konkursu, což bylo odůvodněné v případech, kdy návrh na prohlášení konkursu podal věřitel. Nově byly stanoveny náležitosti usnesení o prohlášení konkursu. Rozšířil se také okruh osob oprávněných podat odvolání proti usnesení o zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku o věřitele, kteří dosud nebyli účastníky konkursního řízení. Přibýlo oprávnění správce konkursní podstaty vypovědět jakoukoliv nájemní nebo podnájemní smlouvu. Co se týče výzev k podání žalob na určení sporných pohledávek, tak jejich zpracování a doručení bylo nově ponecháno správci konkursní podstaty. Ale i po této novele konkursní zákon prošel dalšími dílčími změnami, zejména v souvislosti se změnou jiných zákonů, např. exekučního řádu, zákona o archivnictví a spisové službě, zákona o dluhopisech, aj. Zásadní, koncepční změnu, ale novely nepřinesly. Právní úprava byla považována za nedostatečnou a nereagující na požadavky společnosti. Některými autory je období platnosti zákona o konkursu a vyrovnání nazýváno jako období provizoria.

Za velký nedostatek předchozí právní úpravy lze považovat převahu likvidace nad sanací. Vyrovnání, jako jediná nelikvidační forma řešení úpadku, bylo využíváno velmi málo. Kromě konkursů a vyrovnání jiný způsob řešení úpadku zákon o konkursu a vyrovnání neznal. Ze statistik Ministerstva spravedlnosti vyplývá, že během účinnosti zákona o konkursu a vyrovnání bylo prohlášeno 20 113 konkursů a povoleno pouze 45 vyrovnání. *Proč vyrovnání nebylo v praxi využíváno?* Dá se říci, že právní úprava vyrovnání měla řadu vad. Lze uvést absenci lhůt pro soudní rozhodování, absenci odporovatelnosti, vysoké požadavky na schválení plánu vyrovnání, vysoký požadavek na míru uspokojení věřitelů v krátké lhůtě a obecně extrémně vysokou míru právní nejistoty, plynoucí z nesrozumitelnosti či absence pravidel, taktéž lze uvést nedostatek judikatury vzhledem k nízkému počtu vyrovnání.

Co se týče postavení věřitelů, ti neměli vliv na volbu způsobu řešení úpadku, neměli ani dostatečný vliv na výběr osoby správce konkursní podstaty. Za nedostatek lze považovat i fakt, že oddělení věřitelé byly uspokojeni maximálně do 70 % výtěžku ze zpeněžení zajištěného majetku.

Právní úprava postavení správců konkursní podstaty měla také své nedostatky. Lze uvést nepřesné vymezení vztahu správců k jiným procesním subjektům, zejména k věřitelskému výboru. Přezkoumání vyžadoval i způsob výběru správce, a to zejména z hlediska jeho nepodjatosti. Revizi vyžadovalo také stanovení kvalifikačních

požadavků pro výkon funkce správce konkursní podstaty, kdy se od nového zákona očekávalo zpřísnění podmínek a požadavků a na základě toho posílení důvěry věřitelů a celé veřejnosti v osobu správce konkursní podstaty.

Vytýkána byla také dlouhá doba trvání řízení, která i když byla zákonem o konkursu a vyrovnání omezena na osmáct měsíců, byla ve většině konkursních řízení z různých důvodů překračována. I když délka konkursního řízení nebyla u konkursních soudů ani Ministerstva spravedlnosti sledována, v anketě „Konkursních novin“ oslovení konkursní soudci uvedli, že odhadují délku trvání konkursních řízení kolem 5 let, přičemž hlavní příčinu délky konkursního řízení viděli v probíhajících incidenčních sporech.⁵ Některé zdroje, mimo jiné srovnávací studie Světové banky z ledna 2003, uváděly, že v České republice trvají konkursní řízení průměrně 9,2 roku, což byl v té době zhruba čtyřnásobek průměrné délky konkursního řízení v EU.⁶

Nízká byla také míra uspokojení věřitelů, která se pohybovala průměrně okolo 20 % – opět jeden z nejhorších výsledků v rámci EU.

Předmětem kritiky byla také neexistence časových omezení pro plnění procesních úkonů ze strany soudu, což byl jeden z dalších důvodů délky konkursního řízení.

Od roku 2001 se začalo v odborných kruzích diskutovat o potřebě rekonstrukce úpadkového práva. Z výše uvedených nedostatků lze dovodit základní východiska nového úpadkového práva. Základní výchozí koncepcí bylo rychlé, pružné a efektivní řízení odpovídající požadavkům tržního mechanismu. Mezi další požadavky je potřeba zařadit posílení postavení věřitelů, zejména jejich větší vliv na výběr osoby insolvenčního správce a celkově na insolvenční řízení a také požadavek vyššího a rychlejšího uspokojení jejich pohledávek. Dále tu byl požadavek na nové způsoby řešení úpadku, především požadavek, aby existovaly formy, které nebudou pouze likvidační. Také je potřeba zmínit požadavek na větší erudovanost správců.

V roce 2001 vláda připravila věcný záměr zákona o úpadku a způsobech jeho řešení, tento byl vládou schválen 3.10.2001. Na základě tohoto schváleného věcného záměru byla ustavena komise Ministerstva spravedlnosti ČR pro rekonstrukci úpadkového práva. Výsledkem několikaleté práce komise byly tyto dva zákony:

- a) zákon č. 182/2006 Sb. ze dne 30.3.2006, o úpadku a způsobech jeho řešení

⁵ anketa uveřejněna v Konkursních novinách ve vydání č. 21 v článku: „Jaká délka konkursů?“

⁶čerpáno ze STANOVISKA EVROPSKÉ CENTRÁLNÍ BANKY ze dne 18. října 2005, (CON/2005/36)

(insolvenční zákon),

b) zákon č. 312/2006 Sb. ze dne 23.5.2006, o insolvenčních správcích.

Vládní návrh insolvenčního zákona byl předložen Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR (dále také „PS“) jako tisk 1120/0 dne 8.9.2005. Návrh byl přikázán k projednání Ústavně právnímu výboru PS. První čtení návrhu v PS proběhlo dne 26.10.2005, druhé čtení proběhlo dne 27.1.2006. Na stejné schůzi došlo i ke třetímu závěrečnému čtení v PS. Po schválení v PS byl návrh insolvenčního zákona postoupen Senátu, a to 28.2.2006. Dne 30.3.2006 Senát návrh zákona schválil. Insolvenční zákon byl rozeslán ve Sbírce zákonů dne 9.května 2006 v částce 62.⁷

Od věcného záměru zákona o úpadku a způsobech jeho řešení, jenž byl vypracován v roce 2001, po nabytí účinnosti tohoto zákona, tj. 1.1.2008, uplynula dlouhá doba, během které probíhaly významné diskuse na úrovni předních odborníků zabývající se vývojem českého úpadkového práva. Původní vládní návrh doznal během legislativního procesu velkých změn. Osobně ze svého pohledu vidím jako pozitivní to, že zde nebyla snaha tuto rekonstrukci uspěchat a dostatek času a rozsáhlé diskuse byly jednoznačně ku prospěchu věci. Nyní je na praxi, aby tento zákon prověřila a ukázala, jaké změny jsou potřeba.

⁷ KOZÁK, Jan. Nové úpadkové právo v České republice. *Právní zpravodaj*, 2008, č. 2, s. 3

3 Postavení insolvenčního správce

3.1 Vymezení právního rámce

Novým insolvenčním zákonem došlo k úplné rekodifikaci úpadkového práva, což přineslo nové postupy v řešení úpadku, nové pojmy a termíny a také změnu postavení dlužníka, věřitelů i správce, dle nového insolvenčního zákona označovaného jako insolvenční správce. Právní předpisy důležité pro vymezení osoby insolvenčního správce a pro výkon jeho funkce jsou tyto:

- Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, (insolvenční zákon), (dále také „IZ“), ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, (dále také „ZOIS“), ve znění pozdějších předpisů,
- Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkovém řízení,
- Vyhláška č. 312/2007 Sb., o obsahu a dalších náležitostech zkoušek insolvenčních správců,
- Vyhláška č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů,
- Vyhláška č. 314/2007 Sb., o minimálním limitu pojistného plnění a minimálních standardech pojistných smluv insolvenčních správců,
- Vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy,
- Vyhláška č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona.

Insolvenční správce by se měl při výkonu své funkce orientovat v dalších souvisejících předpisech, a to zejména:

- Zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů,

- Zákon č. 16/1993 Sb., o dani silniční, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů,
- a mnohé další.

Insolvenční správce by měl také sledovat příslušnou judikaturu a taktéž výkladová stanoviska expertní skupiny Ministerstva spravedlnosti, která jsou zveřejňována na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti.⁸ Expertní pracovní skupina pro insolvenční právo ustanovená při Ministerstvu spravedlnosti přijímá doporučení k aktuálním výkladovým otázkám a aplikační praxi. K těmto otázkám může rovněž zaujímat nezávazná výkladová stanoviska přijímaná alespoň dvoutřetinovou většinou všech svých členů.

Pro úplnost uvádím právní předpisy, které byly důležité pro správce konkursní podstaty za předchozí právní úpravy:

- Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, (dále také „ZKV“),
- Vyhláška č. 476/1991 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů,
- Vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy

Související právní předpisy jsou v podstatě shodné.

⁸ Dostupné na internetu:
<http://insolvencnizakon.justice.cz/insolvencnispravciodbornaverejnost/vykladovastanoviska.html>

3.2 Podmínky pro výkon funkce insolvenčního správce a seznam správců

3.2.1 Právní úprava dle zákona o konkursu a vyrovnání:

Na úvod je třeba upozornit na různou terminologii ve staré a nové právní úpravě. Dle zákona o konkursu a vyrovnání hovoříme o správci konkursní podstaty (dále také „SKP“) a dle nového insolvenčního zákona o insolvenčním správci (dále také „IS“).

V zákoně o konkursu a vyrovnání byla správci konkursní podstaty věnována ustanovení § 8 ZKV, ustanovení § 9 ZKV, jež upravovalo institut zvláštního správce, a dále ustanovení § 9a, § 9b a § 9c ZKV, která upravovala institut předběžného správce.

Správce konkursní podstaty byl dle předchozí právní úpravy vybírán ze seznamu správců, který vedl soud příslušný k řízení, tedy příslušný krajský soud. Do seznamu správců byla zapsána bezúhonná fyzická osoba, plně způsobilá k právním úkonům. Zákon jako další podmínku pro zápis do seznamu správců uváděl přiměřenou odbornou způsobilost, což praxe ukázala jako nedostatečné kritérium, jelikož nebylo vyžadováno žádné konkrétní vzdělání, a nejen že nebyla definována povinnost vysokoškolského vzdělání, ale nebyla ani specifikována žádná specializace vzdělání, například vzdělání právního či ekonomického směru. Další podmínkou pro zápis do seznamu byl souhlas osoby, která měla být do seznamu zapsána. Zákon také připouštěl možnost zapsat do seznamu veřejnou obchodní společnost, která činnost SKP bude vykonávat prostřednictvím svých společníků, o nichž prokáže, že splňují podmínky pro zapsání do seznamu. Veřejná obchodní společnost, která byla ustavena správcem konkursní podstaty, musela soudu neprodleně oznámit, kdo ze společníků bude jejím jménem funkci SKP vykonávat. Soud mohl ustavit správcem konkursní podstaty pouze osobu ve věci nepodjatou. Ustavení správcem konkursní podstaty bylo možné odmítnout jen z důležitých důvodů. Tyto důvody zákon dále nerozváděl a nespecifikoval, v praxi to bylo například onemocnění správce, osobní problémy a jiné podobné důvody. Zákon připouštěl možnost ustavit správcem výjimečně i osobu do seznamu správců nezapsanou, pokud splňovala podmínky pro zapsání do seznamu a s ustavením souhlasila.

Právní úpravu zákona o konkursu a vyrovnání doplňovala vyhláška Ministerstva spravedlnosti (dále také „ministerstvo“ nebo „MS“) č. 476/1991 Sb., kterou se provádí

některá ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, která upravuje seznam správců a odměnu správců. Předmětná vyhláška vymezovala, že do seznamu správců se zapisují:

- a) advokáti, kteří mají sídlo v obvodu příslušného soudu a notáři jmenovaní do notářského úřadu v obvodu příslušného soudu,
- b) jiné vhodné fyzické osoby,
- c) veřejné obchodní společnosti.

Advokáti a notáři (ad a) podávali návrh na zápis do seznamu správců sami. Pro jiné vhodné fyzické osoby (ad b) musel být návrh podán prostřednictvím samosprávné profesní organizace či státních orgánů, například prostřednictvím Komory specialistů pro krizové řízení a insolvenční v ČR, Profesní komory poradců a správců majetku či Komory správců majetku a likvidátorů. Návrh na zápis veřejné obchodní společnosti (ad c) podávala v.o.s., která o zápis žádala. Okruh státní orgánů, které byly oprávněny k podání návrhu na zápis jiných vhodných fyzických osob do seznamu správců, zahrnoval například finanční úřady, orgány správy sociálního zabezpečení, obecní úřady apod.

Z výše uvedeného pramenilo také rozdělení seznamu správců na část A a část B, případně i na část C. Do části A byli zapisováni advokáti a notáři, do části B jiné vhodné fyzické osoby a do části C veřejné obchodní společnosti. Na základě toho, že každý soud si vedl svůj seznam správců a vyhláška č. 476/1991 Sb. tuto problematiku neupravovala, byl tento systém nejednotný, a to například v tom, že někde se zapisovaly veřejné obchodní společnosti do části C⁹, u jiného soudu nebyla část C a veřejné obchodní společnosti byly zapisovány do části B¹⁰.

V návrhu na zápis bylo potřeba uvést jméno, příjmení a datum narození osoby, jíž se návrh týká, její povolání nebo zaměstnání, sídlo a trvalý pobyt. Veřejná obchodní společnost uvedla v návrhu na zápis své obchodní jméno a sídlo.

K návrhu na zápis advokátů a notářů musel být připojen doklad o tom, že osoba žádající o zápis do seznamu správců je zapsána v seznamu advokátů vedeném Českou advokátní komorou anebo že byla jmenována notářem do notářského úřadu.

K návrhu na zápis jiných vhodných fyzických osob musel být připojen

- a) souhlas osoby, jíž se návrh týká, se zápisem do seznamu správců,

⁹ např.: Krajský soud v Ostravě

¹⁰ např.: Krajský soud v Brně

- b) osvědčení o bezúhonnosti a přiměřené odborné způsobilosti této osoby k výkonu funkce správce, vydané návrhovatelem.

Nikde nebylo blíže rozvedeno, co lze považovat za osvědčení o přiměřené odborné způsobilosti. V praxi toto osvědčení o odborné způsobilosti daná osoba získala absolvováním odborného specializačního studia a následným složením závěrečných zkoušek pořádaných vzdělávací agenturou s příslušným oprávněním. Takovéto vzdělávání poskytoval např. Vzdělávací Institut Franka Dysona (dnes Vysoká škola realitní – Institut Franka Dysona s.r.o.) se sídlem v Brně či Ekonomická fakulta VŠB-TU Ostrava či mnohé další vzdělávací instituce. Po úspěšném absolvování studia a složení zkoušek bylo nutné vstoupit do samosprávné profesní organizace, která podala návrh na zápis do seznamu správců k příslušnému konkursnímu soudu. Je nutno podotknout, že procedura zápisu do seznamu, stejně jako splnění všech nutných podmínek, nebyla nijak zvláště náročná. Advokáti byli zapisováni bez nutnosti prověření odborné způsobilosti, ostatní museli sice projít výše popsany postup, ale i ten bylo možné zvládnout bez větších obtíží. V praxi to znamenalo, že v seznamu správců byly zapsány osoby s různým vzděláním, osoby bez hlubších znalostí úpadkového práva a oborů souvisejících. Nová právní úprava si vzala za cíl tento stav napravit a zpřísnit podmínky pro zápis do seznamu správců a pro výkon této profese obecně.

Bezúhonnost se dokládala výpisem z Rejstříku trestů. Bezúhonnost však nebyla zákonem ani podzákoným předpisem dále nijak blíže definována. Soudní praxe vycházela z toho, že bezúhonný je ten, kdo má čistý výpis z Rejstříku trestů. Nová právní úprava přináší konkrétní definici bezúhonnosti (viz dále).

Ověření přiměřené odborné způsobilosti bylo v kompetenci předsedy příslušného krajského soudu a ten si k ověření přiměřené odborné způsobilosti mohl zřídit poradní orgán. V praxi toto ustanovení nebylo příliš využíváno.

Předseda příslušného krajského soudu sestavil seznam správců podle návrhů tak, že jednotlivé osoby byly zapsány odděleně. Zápis byl prováděn v pořadí určeném dnem podání návrhu na zápis. Byl-li týž den podán návrh na zápis více osob do seznamu, určilo se pořadí mezi nimi podle abecedy.

O zápisu do seznamu správců následně vyrozuměl předseda příslušného soudu osobu, jíž se zápis týká. O zápisu advokátů vyrozuměl dále Českou advokátní komoru, šlo-li o notáře, tak Ministerstvo spravedlnosti České republiky a notářskou komoru v obvodu příslušného soudu; o zápisu jiných vhodných fyzických osob vyrozuměl též

navrhovatele, který podal návrh na jejich zápis. Seznam správců předseda příslušného soudu průběžně doplňoval.

Věřitelé mohli nahlížet do seznamu správců a pořizovat z něho opisy a výpisy v úředních hodinách pod dozorem pověřeného pracovníka soudu. Tento seznam nebyl veřejně přístupný na internetu, jako je tomu dnes v případě seznamu insolvenčních správců, který je součástí insolvenčního rejstříku, jenž je veřejně přístupný na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti ČR.¹¹

Je třeba uvést, že konkursní soud neměl možnost vyškrtnout správce ze seznamu správců konkursní podstaty z důvodu ztráty odborné způsobilosti.

3.2.2 Právní úprava dle insolvenčního zákona:

V novém insolvenčním zákoně jsou insolvenčním správcům věnována zejména ustanovení § 21–§ 45 IZ s tím, že i další ustanovení zákona upravují činnost insolvenčního správce.

Seznam insolvenčních správců je upraven v § 21 IZ a tento dále odkazuje na zákon o insolvenčních správcích.

Zákon o insolvenčních správcích upravuje (§1 ZOIS):

- vznik práva vykonávat činnost insolvenčního správce,
- seznam insolvenčních správců, údaje do něj zapisované, členění seznamu, jeho vedení a podmínky zápisu do seznamu,
- činnost hostujícího insolvenčního správce.

V ustanovení § 2 vymezuje tento zákon pojem „insolvenční správce“ a „hostující insolvenční správce“.

Insolvenčním správcem je fyzická osoba, která je oprávněna vykonávat činnost insolvenčního správce. Insolvenčním správcem je rovněž i veřejná obchodní společnost nebo zahraniční sdružení, které poskytuje stejné záruky společníků jako veřejná obchodní společnost, a je založena podle práva členského státu Evropské unie, členských států Dohody o evropském hospodářském prostoru a která je oprávněna vykonávat činnost insolvenčního správce.

Hostujícím insolvenčním správcem je státní příslušník členského státu Evropské unie, členských států Dohody o evropském hospodářském prostoru nebo

¹¹ <https://isir.justice.cz/InsSpravci/public/seznamFiltr.do>

Švýcarské konfederace (dále jen „členský stát“), který vykonává funkci insolvenčního správce v jiném členském státě a má v úmyslu dočasně nebo příležitostně vykonávat funkci insolvenčního správce na území České republiky a který je oprávněn vykonávat činnost insolvenčního správce. Hostujícím insolvenčním správcem se dále rozumí i zahraniční společnost, která poskytuje stejné záruky ručení společníků jako veřejná obchodní společnost a která vykonává funkci insolvenčního správce v jiném členském státě a má v úmyslu dočasně nebo příležitostně vykonávat funkci insolvenčního správce na území České republiky a která je oprávněna vykonávat činnost insolvenčního správce.

Zákon o insolvenčních správcích upravuje v § 3 vznik práva vykonávat činnost insolvenčního správce, kdy toto právo vzniká dnem nabytí právní moci

- a) povolení vykonávat činnost insolvenčního správce, nebo
- b) povolení hostujícího insolvenčního správce vykonávat činnost insolvenčního správce.

Právo vykonávat funkci insolvenčního správce dlužníka, který je podle zvláštního právního předpisu finanční institucí se zvláštním režimem (§ 2 písm.j) insolvenčního zákona) nebo obchodníkem s cennými papíry, centrálním depozitářem, provozovatelem vypořádacího systému, organizátorem trhu s investičními nástroji, investiční společností, investičním fondem nebo penzijním fondem anebo dlužníkem, u něhož je bez dalšího přípustná reorganizace podle zvláštního zákona (§ 316 odst. 4 insolvenčního zákona), vzniká dnem nabytí právní moci zvláštního povolení nebo zvláštního povolení hostujícího insolvenčního správce.

Vydání povolení a zvláštního povolení upravuje § 4 a násl. ZOIS. Návrh fyzické osoby na vydání povolení musí obsahovat její jméno, popřípadě jména a příjmení, trvalý pobyt, rodné číslo, a nemá-li rodné číslo, datum narození, označení adresy, která má být jejím sídlem.

K návrhu musí být dále připojen:

- a) doklad prokazující splnění podmínky vzdělání (vysokoškolské vzdělání),
- b) doklad o složení zkoušky insolvenčního správce nebo rozdílové zkoušky insolvenčního správce,
- c) výpis z Rejstříku trestů nebo obdobný doklad vydaný státy, v nichž se v posledních třech letech osoba zdržovala nepřetržitě déle než tři měsíce, který nesmí být starší 90 dnů; při uznávání dokladu, který vydal

příslušný orgán jiného členského státu, se postupuje podle zvláštního zákona.¹²

Advokát, daňový poradce nebo auditor k návrhu připojí potvrzení příslušné komory o tom, že je zapsán v seznamu advokátů, seznamu daňových poradců, seznamu auditorů, notář připojí doklad o tom, že byl jmenován notářem.

K návrhu fyzické osoby na vydání zvláštního povolení musí být dále přiložen doklad o složení zvláštní zkoušky insolvenčního správce.

Návrh veřejné obchodní společnosti a zahraniční společnosti na vydání povolení musí obsahovat: obchodní firmu, sídlo, identifikační číslo, jméno, popřípadě jména, příjmení, rodné číslo, a není-li přiděleno, datum narození a trvalý pobyt společníka fyzické osoby, která je statutárním orgánem nebo členem statutárního orgánu, jejímž prostřednictvím bude vykonávat činnost insolvenčního správce (tzv. ohlášený společník). K tomuto návrhu musí být připojeno prohlášení ohlášeného společníka, že bude nadále vykonávat činnost insolvenčního správce pouze v rámci veřejné obchodní společnosti nebo zahraniční společnosti, podpis ohlášeného společníka musí být úředně ověřen. K návrhu veřejné obchodní společnosti nebo zahraniční společnosti na vydání zvláštního povolení musí být připojen doklad o tom, že její ohlášený společník složil zvláštní zkoušku insolvenčního správce.

Na návrh vydá Ministerstvo spravedlnosti povolení fyzické osobě, která

- a) má plnou způsobilost k právním úkonům,
- b) na vysoké škole v členském státě získala nebo jí bylo členským státem uznáno vysokoškolské vzdělání magisterského studijního programu,
- c) složila zkoušku insolvenčního správce nebo rozdílovou zkoušku insolvenčního správce,
- d) je bezúhonná,
- e) uhradila ministerstvu správní poplatek k zápisu do seznamu ve výši 5.000 Kč a
- f) uzavřela na svůj náklad smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout v souvislosti s výkonem funkce insolvenčního správce nebo s činností jeho zaměstnanců po celou dobu trvání této funkce.

¹² zákon č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace a jiné způsobilosti státních příslušníků členských států Evropské unie a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Na návrh vydá Ministerstvo spravedlnosti zvláštní povolení fyzické osobě, která splňuje výše uvedené podmínky a vykonala zvláštní zkoušku insolvenčního správce.

Zákon o insolvenčních správcích negativním způsobem vymezuje v § 7 **bezúhonnost**, kterou předchází právní úprava nijak blíže nespecifikovala. Zákon o insolvenčních správcích říká, ve kterých taxativně vymezených případech nesplňuje fyzická osoba podmínku bezúhonnosti.

Vydání povolení a zvláštního povolení veřejné obchodní společnosti a zahraniční společnosti je upraveno samostatně, a to v ustanovení § 8 ZOIS.

Zákon o insolvenčních správcích upravuje ve svém ust. § 9 pozastavení práva vykonávat činnost insolvenčního správce. Příkladem uvedu situace, kdy právo vykonávat činnost insolvenčního správce se insolvenčnímu správci pozastavuje. Jde o případy, kdy se insolvenční správce dostal do úpadku, byl vzat do vazby, nastoupil výkon trestu odnětí svobody, ale také dnem, kdy začal vykonávat funkci člena vlády, člena orgánu územní samosprávy, poslance nebo senátora anebo jinou volenou či jmenovanou veřejnou funkci, kdy tento bod je novinkou ve srovnání s předchozí právní úpravou. Dle ustanovení § 10 ZOIS ministerstvo může rozhodnout o pozastavení práva vykonávat činnost insolvenčního správce insolvenčnímu správci, proti kterému bylo zahájeno trestní řízení pro úmyslný trestný čin, a to nejdéle do dne, kdy nabude právní moci rozhodnutí, kterým se toto řízení končí nebo bylo-li zahájeno řízení o jeho způsobilosti k právním úkonům, a to nejdéle do dne, kdy nabude právní moci rozhodnutí, kterým se toto řízení končí. Ministerstvo uveřejní údaj o pozastavení práva vykonávat činnost insolvenčního správce v seznamu v den, kdy bylo rozhodnutí vydáno.

Není-li zákonem stanoveno jinak, po dobu pozastavení práva vykonávat činnost insolvenčního správce nesmí insolvenční správce vykonávat činnost insolvenčního správce. Pozastavením práva vykonávat činnost insolvenčního správce není dotčena povinnost být pojištěn na základě smlouvy o pojištění odpovědnosti za škodu, není-li v zákoně stanoveno jinak.¹³

Ustanovení § 12 ZOIS pak upravuje zánik práva vykonávat činnost insolvenčního správce a uvádí konkrétní případy, kdy k tomuto zániku dochází (smrt, prohlášení za mrtvého, zbavením způsobilosti k právním úkonům aj.)

¹³ viz ust. § 11 IZ

Ustanovení § 13 ZOIS upravuje zrušení povolení nebo zvláštního povolení. Nezaniklo-li právo vykonávat činnost insolvenčního správce dle jednotlivých bodů uvedených v ust. § 12 a) až f) ZOIS, pak zruší ministerstvo povolení insolvenčnímu správci, který nesplňuje podmínky pro vydání povolení a zvláštní povolení insolvenčnímu správci, který nesplňuje podmínky pro vydání povolení; zvláštní povolení zruší i tehdy, uplynulo-li ode dne vykonání zvláštní zkoušky insolvenčního správce více než 5 let.

Ministerstvo může zrušit povolení nebo zvláštní povolení insolvenčnímu správci, který i přes písemné upozornění ministerstva opakovaně nebo závažným způsobem porušil povinnosti stanovené zákonem o insolvenčních správcích nebo insolvenčním zákonem.

Hlava pátá v první části zákona o insolvenčních správcích obsahuje v § 27 a násl. právní úpravu týkající se hostujícího insolvenčního správce.

Je potřeba zdůraznit, že ve srovnání se zákonem o konkursu a vyrovnání je v oblasti zabývající se postavením insolvenčních správců podstatně užší vazba na Ministerstvo spravedlnosti. Seznamy správců dříve vedené příslušnými krajskými soudy a Městským soudem v Praze vede nyní Ministerstvo spravedlnosti, které je převzalo od soudů a zveřejnilo na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti.¹⁴ Seznam insolvenčních správců je součástí insolvenčního rejstříku. Ministerstvo spravedlnosti, konkrétně justiční odbor, během prvního roku účinnosti nového insolvenčního zákona a zákona o insolvenčních správcích obesílalo všechny správce se žádostí o aktualizaci údajů, kdy správci byli požádáni o aktualizaci údajů zapsaných v seznamu insolvenčních správců.

Ministerstvo spravedlnosti převzalo od krajských soudů seznamy, kde bylo zapsáno zhruba 12.000 správců¹⁵, na výše uvedenou výzvu ministerstva o aktualizaci údajů reagovalo přibližně 4.000 správců¹⁶, lze tedy předpokládat, že zhruba tento počet vykonával činnost správce konkursní podstaty aktivně či má zájem tuto činnost vykonávat aktivně.

Díličí seznamy vedené u jednotlivých krajských soudů a Městského soudu

¹⁴ Seznam insolvenčních správců je dostupný na internetu:
<https://isir.justice.cz/InsSpravci/public/seznamFiltr.do>

¹⁵ Informace poskytnuté na žádost autorky justičním odborem Ministerstva spravedlnosti ČR

¹⁶ Informace poskytnuté na žádost autorky justičním odborem Ministerstva spravedlnosti ČR

v Praze zůstaly nadále zachovány pro účely již probíhajících konkursních a vyrovnávacích řízení.¹⁷

Ve srovnání se stavem dle předchozí právní úpravy došlo ke změně v členění seznamu. Nyní je seznam členěn **na část obecnou a na část zvláštní**, přičemž osoby, které splňují podmínky pro zápis do zvláštní části seznamu, se zapisují do obou částí seznamu. **Do obecné části seznamu** se zapisují fyzické osoby, veřejné obchodní společnosti, zahraniční společnosti a hostující insolvenční správci, kterým vzniklo právo vykonávat činnost insolvenčního správce. **Do zvláštní části seznamu** se odděleně zapisují fyzické osoby, veřejné obchodní společnosti, zahraniční společnosti a hostující insolvenční správci, kterým vzniklo právo vykonávat činnost insolvenčního správce a mohou vykonávat funkci insolvenčního správce dlužníka, který je podle insolvenčního zákona finanční institucí se zvláštním režimem nebo obchodníkem s cennými papíry, centrálním deponitářem, provozovatelem vypořádacího systému, organizátorem trhu s investičními nástroji, investiční společností, investičním fondem nebo penzijním fondem. V jednotlivých částech seznamu se příslušné osoby zapisují v abecedním pořadí.

Z výše uvedeného lze dovodit podstatnou změnu oproti předchozí právní úpravě. Především je rejstřík snadno a plně přístupný veřejnosti a je v něm rovněž zapsáno více údajů o správci (například dosažené vzdělání, údaj o vzniku/zániku práva vykonávat činnost insolvenčního správce aj.).¹⁸

Vypracování jednotného seznamu insolvenčních správců je určitě jedním z pozitivních přínosů nové právní úpravy, stejně jako snadný přístup k němu ze strany veřejnosti. Je to důležité již z toho důvodu, že věřitelé mají větší pravomoc ovlivňovat výběr osoby insolvenčního správce, a proto by měly mít snadný přístup k informacím o nich.

Ustanovení § 22 insolvenčního zákona říká, že osoba zapsaná do seznamu správců může své ustanovení správcem odmítnout, jen má-li pro to důležité důvody. Nelze-li insolvenčního správce vybrat ze seznamu insolvenčních správců, je možné jím ustanovit i fyzickou osobu, která splňuje obecné a kvalifikační předpoklady pro zápis

¹⁷ PACHL, Lukáš. Průvodce insolvenčního správce insolvenčním řízením. *Právní fórum*, 2008, č. 3., s. 108

¹⁸ Údaje zapisované do seznamu jsou uvedené v ust. § 18 ZOIS a podrobně jsou rozepsány a vymezeny v následujících ustanoveních § 19 - § 22 ZOIS.

do seznamu insolvenčních správců a se svým ustanovením souhlasí. Toto ustanovení je obdobné předchozí právní úpravě. Stejně jako dle předchozí právní úpravy je možné odmítnout ustanovení insolvenčním správcem jen z velmi vážných důvodů (zejména zdravotní či osobní problémy či podjatost). O existenci těchto důvodů je insolvenční správce povinen soud informovat bez zbytečného odkladu. Důvody musí být přesně specifikovány, aby je soud mohl řádně přezkoumat. Pokud by odmítnutí mělo spekulativní charakter ze strany správce, měl by z toho soud vyvodit patřičné důsledky. V úvahu připadají tyto možné sankce:

- uložení pokuty dle ustanovení § 81 IZ (pořádková pokuta),
- případně sankce dle ustanovení § 13 odst. 2 zákona o insolvenčních správcích, spočívající v podnětu insolvenčního soudu ke zrušení povolení nebo zvláštního povolení insolvenčního správce Ministerstvem spravedlnosti.¹⁹

Využití možnosti ustanovit insolvenčním správcem osobu mimo seznam insolvenčních správců by mělo nastat pouze v mimořádných případech. V souvislosti s touto možností je nutno poukázat na ustanovení § 35 IZ upravující institut zvláštního správce, který je ustanoven, je-li v insolvenčním řízení vyžadována určitá odborná specializace. Insolvenční soud potom vymezí vztah zvláštního insolvenčního správce k insolvenčnímu správci.

Bylo již zmíněno, že dle nové právní úpravy je zvýrazněna vazba na Ministerstvo spravedlnosti, které kromě toho, že vede seznam insolvenčních správců, vykonává dohled nad výkonem činnosti insolvenčních správců, zajišťuje výměnu informací o činnosti hostujícího insolvenčního správce a o opatřeních trestněprávní či správněprávní povahy s příslušnými orgány jiných členských států.²⁰

Může automaticky vykonávat ten, kdo vykonával funkci SKP i funkci insolvenčního správce? K zodpovězení této otázky je nutno nahlédnout do přechodných ustanovení zákona o insolvenčních správcích, jež v ustanovení § 40 stanoví, že fyzická osoba nebo v.o.s., která byla ke dni nabytí účinnosti zákona o insolvenčních správcích zapsána v seznamu SKP, se pokládá za osobu oprávněnou vykonávat činnost insolvenčního správce. Toto oprávnění zaniká uplynutím dvou let ode dne nabytí

¹⁹ KOZÁK, Jan, et al. *Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2008. 928 s. ISBN 978-80-7357-375-1, s. 27

²⁰ ust. § 36 zákona o insolvenčních správcích

účinnosti zákona o insolvenčních správcích (tj. 31.12.2009). Stávající SKP, kteří nesplňují podmínku vysokoškolského vzdělání, tuto podmínku nemusí splňovat po dobu šesti let (tj. do 31.12.2013).

K 1.7.2008 Ministerstvo spravedlnosti evidovalo v seznamu insolvenčních správců 3.990 osob, z toho zhruba 650 osob nesplňovalo podmínku vysokoškolského vzdělání.²¹

Závěrem této podkapitoly lze zhodnotit novou právní úpravu jako podrobnější, což je dáno i tím, že existuje samostatný zákon o insolvenčních správcích a určitě tuto oblast můžeme hodnotit jako přísnější, zejména pokud jde o podmínky pro zápis do seznamu insolvenčních správců. Z tohoto pohledu lze deklarovat, že vytyčené cíle v této oblasti byly novou právní úpravou naplněny.

3.3 Vzdělávání insolvenčních správců

Vzdělávání insolvenčních správců je jednou z dalších oblastí, na kterou se nová právní úprava cíleně a důrazně zaměřila, a to s cílem získat a udržovat kvalitní a vysoce profesionální insolvenční správce.

Vzdělávání insolvenčních správců upravuje § 23 a násl. ZOIS. Ustanovení § 23 hovoří o povinnosti IS se soustavně vzdělávat a prohlubovat své znalosti pro řádný výkon činnosti IS.

Jak již bylo uvedeno výše, pro to, aby MS udělilo povolení či zvláštní povolení, je nutno složit zkoušku insolvenčního správce nebo rozdílovou zkoušku insolvenčního správce.

Zkouška IS je definována v ustanovení § 24 ZOIS. Ministerstvo umožní do 6 měsíců od doručení písemné žádosti vykonat zkoušku IS každé fyzické osobě, která splňuje podmínky uvedené v zákoně a uhradila ministerstvu poplatek za přípuštění ke zkoušce IS ve výši 5.000 Kč. Ten, kdo při zkoušce IS neuspěl, může do třiceti dnů ode dne jejího konání písemně požádat ministerstvo, aby mu umožnilo její opakování. Ministerstvo umožní opakování zkoušky IS nejdříve po uplynutí šesti měsíců ode dne konání zkoušky, při které žadatel neuspěl, zkoušku lze opakovat pouze dvakrát. Ten, kdo při zkoušce IS neuspěl a nepodal ve stanovené lhůtě žádost o její opakování, nebo ten, kdo při zkoušce IS neuspěl ani při jejím druhém opakování, může podat novou

²¹ O zkoušky organizované ministerstvem insolvenční správci velký zájem nemají. *Konkursní noviny*. 2008, č. 16–17. Dostupné na internetu: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?ida=1933>

žádost o vykonání zkoušky až po uplynutí 3 let ode dne konání zkoušky, při které naposledy neuspěl.

Ustanovení § 25 ZOIS potom definuje rozdílovou zkoušku IS, kterou jsou povinni vykonat advokáti, daňoví poradci auditoři nebo notáři namísto zkoušky IS. Rozdílovou zkouškou IS se rozumí zkouška, jejíž obsah je oproti zkoušce IS zúžen o znalosti, které prověřují odborné zkoušky u jednotlivých výše označených profesí (př. advokátní zkouška, notářská zkouška apod.)

V ustanovení § 26 ZOIS je potom definována zvláštní zkouška IS. Ministerstvo umožní do tří měsíců od doručení písemné žádosti vykonat zvláštní zkoušku IS každé fyzické osobě, která prokáže, že vykonala zkoušku IS nebo rozdílovou zkoušku IS a uhradila ministerstvu poplatek za připuštění ke zvláštní zkoušce IS ve výši 3.000 Kč.

Vzor podání žádosti o vykonání zkoušky je přístupný na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti.²²

Blíže zkoušky specifikuje vyhláška č. 312/2007 Sb., o obsahu a dalších náležitostech zkoušek insolvenčních správců, kterou vypracovalo MS v dohodě s ČNB. Zkouška se skládá z písemné a ústní části, kdy při písemné části zkoušky se zjišťují znalosti z oblasti insolvenčního práva a schopnosti jeho aplikace v praxi a při ústní části zkoušky se zjišťují znalosti z oblasti:

- a) občanského, obchodního a pracovního práva,
- b) občanského práva procesního,
- c) úpadkového práva,
- d) správního práva včetně správního řízení,
- e) finančního práva včetně daňového řízení,
- f) řízení podniku,
- g) účetnictví.

Při ústní části zvláštní zkoušky IS se za účelem prověření znalosti uchazeče potřebných k výkonu funkce insolvenčního správce dlužníka, který je podle IZ finanční institucí se zvláštním režimem nebo obchodníkem s cennými papíry, centrálním depozitářem, provozovatelem vypořádacího systému, organizátorem trhu s investičními nástroji, investiční společností, investičním fondem nebo penzijním fondem, anebo dlužníkem, u něhož je podle IZ bez dalšího přípustná reorganizace, zjišťují podrobněji

²² <http://www.insolvenčni-zakon.cz/insolvencnispravciodbornaverejnost/predpisy.html>

znalosti z oblasti finančního trhu, finančních institucí či finančních nástrojů, jak je dále vymezeno ve výše uvedené vyhlášce.

Z výše uvedených požadavků vyplývá nutná profesní orientace dané osoby, a to zejména na právo, ekonomii a finance. Takže, i když podle mého názoru v zákoně chybí zúžení nutného dosaženého vysokoškolského vzdělání na obor právo či ekonomie, do jisté míry tento nedostatek nahrazuje vymezení a obsah zkoušek, které se ekonomickým a právním směrem ubírá. Za zmínku stojí, že omezení vysokoškolského vzdělání na směr právnícký či ekonomický bylo dlouho diskutovanou otázkou. V návrhu insolvenčního zákona, jenž byl předložen parlamentu, toto vysokoškolské vzdělání bylo omezeno na vzdělání právníckého nebo ekonomického směru, ale při projednávání insolvenčního zákona a zákona o insolvenčních správcích vyvstal požadavek zákonodárců na zrušení tohoto omezení s odůvodněním, že by tak mohlo dojít k nepřiměřenému omezení okruhu osob, které by mohly vykonávat funkci insolvenčního správce. O výše uvedeném svědčí ust. § 45 zákona o insolvenčních správcích, kterým se zrušují slova „právníckého nebo ekonomického směru“ v insolvenčním zákoně.

Vyhláška č. 312/2007 Sb., se dále zabývá zkušební komisí, která je dle této vyhlášky tříčlenná a její členy jmenuje ministr spravedlnosti z řad zaměstnanců ministerstva a dalších osob. Jednoho člena zkušební komise pro zvláštní zkoušku jmenuje ministr spravedlnosti po dohodě s guvernérem ČNB. Členové komise musí mít ukončené vysokoškolské vzdělání magisterského studijního programu.

Zkoušky se konají v českém jazyce. Písemná zkouška se koná formou testu a trvá maximálně 4 hodiny. Písemná část zkoušky je neveřejná. Podmínkou úspěšného vykonání písemné části je uvedení všech správných odpovědí na alespoň 80 % otázek. Ústní část může vykonat pouze uchazeč, který úspěšně vykonal písemnou část zkoušky. Ústní část se koná nejpozději do tří týdnů ode dne konání písemné části. Ústní část trvá maximálně 2 hodiny a je veřejná.

Uchazečům, kteří při zkoušce uspěli, zašle ministerstvo zároveň s písemným vyrozuměním o výsledku zkoušky osvědčení, které je dokladem potvrzujícím úspěšné vykonání zkoušky.

Na webových stránkách MS je možno sledovat aktuální informace o zkouškách

insolvenčních správců²³, přičemž, písemná část zkoušky se koná vždy v Justiční akademii v Kroměříži, ústní část zkoušky se koná v prostorách Justiční akademie v Praze nebo v Kroměříži.

Na výše uvedených webových stránkách můžeme také najít zveřejněné okruhy pro ústní zkoušku insolvenčních správců, testové otázky ke zkouškám insolvenčních správců a ukázkou testu písemné části zkoušky.

Před samotným vykonáním zkoušek je možno účastnit se různých vzdělávacích akcí, které mají za cíl připravit na úspěšné vykonání těchto zkoušek. Vzdělávacích agentur a institucí, které se tímto zabývají, je mnoho, například Vysoká škola realitní – Institut Franka Dysona s.r.o. se sídlem v Brně, Rašínova vysoká škola s.r.o. se sídlem v Brně či Komora specialistů pro krizové řízení a insolvenční řízení v ČR se sídlem v Praze či Agentura TIS, spol.s r.o. Účast na těchto kurzech však není pro vykonání zkoušky povinná.

Výsledky již vykonaných zkoušek nejsou veřejně přístupné, ale z dostupných zdrojů lze uvést, že v roce 2008 se na zkoušky přihlásilo 120 zájemců, nejméně polovina z nich se omluvila a na zkoušky se nedostavila. Úspěšně složilo zkoušky v roce 2008 pouze 17 správců.²⁴ Dle informací Ministerstva spravedlnosti bylo v roce 2008 vydáno 5 povolení vykonávat činnost insolvenčního správce pro fyzické osoby a 3 povolení vykonávat činnosti insolvenčního správce pro veřejné obchodní společnosti. K březnu 2009 zkoušku složilo 30 uchazečů a bylo vydáno 18 povolení fyzickým osobám a 3 povolení veřejným obchodním společnostem.²⁵ Tento výsledek naznačuje, že zkoušky jsou koncipovány jako velmi náročné a je obtížné je úspěšně složit. Vzhledem k těmto číslům a vzhledem k náročnosti zkoušek a motivaci stávajících správců si lze snadno představit situaci, že od roku 2010 tu bude nedostatek insolvenčních správců. Může nastat situace, že zde bude velké množství správců, kteří budou insolvenčními správci ustanovenými v probíhajících insolvenčních řízeních a pozbudou oprávnění tuto činnost vykonávat. Soudy se tak dostanou do složité situace, kdy budou muset řešit personální náhrady za takovéto insolvenční správce, neboť těch, kteří budou stanovené podmínky splňovat, bude velmi málo a nebude zřejmě v jejich

²³ <http://insolvenzni-zakon.justice.cz/insolvenzni-spravci-odborna-verejnost/spravci-info.html>

²⁴ SÝKOROVÁ, Petra. Insolvenčních správců ubývá. Mohou a to složité zkoušky. Dostupné na: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/obchodnopravo/insolvencnichspravcuubyva/1000456/51744>

²⁵ Informace poskytnuté na žádost autorky justičním odborem Ministerstva spravedlnosti ČR

možnostech všechna tato insolvenční řízení zvládnout. Je třeba si uvědomit, že vstoupit do běžícího insolvenčního řízení je vždy náročnější než když je správce u celého insolvenčního řízení od počátku.

Insolvenční zákon obsahuje pojistku v ustanovení § 22 IZ, který mohou soudci insolvenčních soudů využít v případě nedostatečného počtu insolvenčních správců (tj. pokud nenajdou IS, jehož by mohli jmenovat). Nelze-li totiž správce vybrat ze seznamu insolvenčních správců, je možné jím ustanovit i fyzickou osobu, která splňuje obecné a kvalifikační předpoklady pro zápis do seznamu a se svým ustanovením souhlasí. Takový stav věci však zcela určitě nebyl záměrem nové insolvenční úpravy a mělo by se jednat pouze o výjimečné případy.

Podle mého názoru jsou zkoušky stanoveny příliš náročně a tato náročnost je pro správce demotivujícím prvkem. Je spousta správců, kteří se na zkoušky ani nepokusí přihlásit a tuto funkci přestanou vykonávat. Zejména ti, pro něž činnost insolvenčního správce nebyla jediným zdrojem příjmu, například advokáti, daňoví poradci, apod. Zkoušky jsou stanoveny poměrně široce, jsou vyžadovány znalosti z mnoha oborů. Spousta správců se domnívá, že tyto znalosti v praxi posléze ani nevyužije, respektive jsou vyžadovány znalosti na vysoké úrovni, jak z oboru práva, tak i ekonomie. Sama ze své praxe vím, že jak ekonomické, tak i právní znalosti jsou pro výkon správce potřeba, ale praxe je taková, že ekonom spolupracuje s právníkem a naopak. Zkoušky v podstatě vyžadují, aby dotyčný měl špičkové znalosti z obou oborů. Já osobně bych raději omezila zákonem vysokoškolské vzdělání na vzdělání ekonomického či právního směru, kdy již toto vzdělání by mělo být jistou zárukou odborných znalostí, a zároveň bych snížila náročnost zkoušek, které by se však tímto neměly stát pouhou formalitou. Když uvážíme, že i odměny správců byly ve srovnání s předchozí právní úpravou poníženy, tak opravdu motivačních prvků pro insolvenční správce je tu velmi málo.

Na druhou stranu lze připustit, že výsledkem nastoleného procesu by měl být vysoce erudovaný, profesionální a specializovaný stav insolvenčních správců. Tento trend povede k tomu, že stav insolvenčních správců bude početně mnohem menší než doposud a budou to lidé, kteří se na tuto činnosti budou specializovat. Dnes tomu bylo tak, že většina správců tuto činnost vykonávala vedle jiných pracovních aktivit, advokáti při své advokátní praxi, daňoví poradci při své poradenské činnosti, apod. Bylo to způsobeno také tím, že správců bylo mnohem více než konkursních řízení. Zúžení a zvýšení kvality tohoto stavu vidím jako dobrý směr, ale nejsem si jistá, zda se nastavená

cesta nemine účinkem a kvůli nedostatku oprávněných insolvenčních správců nebudou následně ustanovováni i ti, kteří v seznamu zapsáni nebudou.

3.4 Pojištění správce

Vzhledem k tomu, že ustanovením do funkce insolvenčního správce přechází na správce řada oprávnění a povinností, je nezbytné zajistit, aby byl insolvenční správce pojištěn pro případ odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout výkonem jeho funkce nebo činností osob, které on sám zaměstnává.

Zákon o konkursu a vyrovnání ve svém ustanovení § 8 odst. 2 uváděl, že správce je povinen při výkonu funkce postupovat s odbornou péčí a odpovídá za škodu vzniklou porušením povinností, které mu ukládá zákon nebo mu uloží soud. Je-li správcem ustavena veřejná obchodní společnost, odpovídají za škodu způsobenou v souvislosti s výkonem funkce správce její společníci společně a nerozdílně. Správce je povinen uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout v souvislosti s výkonem funkce správce.

Toto ustanovení bylo někdy správcem konkursní podstaty chápáno odlišně, a to v tom smyslu, zda toto pojištění je osobním nákladem SKP, který si hradí SKP ze své odměny nebo nákladem daného konkrétního konkursního řízení.²⁶

Soud byl oprávněn od SKP vyžadovat předložení dokladu o jeho pojištění. Vzhledem ke skutečnosti, že povinnost SKP k uzavření pojistné smlouvy zakládalo až usnesení soudu o ustavení do funkce SKP v daném konkrétním případě, tak nebylo možno po SKP požadovat uzavření pojistné smlouvy již při zapsání do seznamu správců konkursní podstaty.

Z výše uvedeného tedy závěrem vyplývá, že povinnost k uzavření smlouvy o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou v souvislosti s výkonem funkce SKP byla osobní povinností SKP.

Nová právní úprava odstranila jakékoliv možné rozpory v této oblasti, když v ustanovení § 23 IZ říká, že insolvenční správce uzavře **na svůj náklad** smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout v souvislosti s výkonem jeho funkce nebo s činností jeho zaměstnanců pro celou dobu trvání funkce.

Uzavření výše specifikovaného pojištění je podmínkou pro zápis

²⁶ ŠROTÝŘ, Josef. Pojištění správce konkursní podstaty. *Konkursní noviny*, 2006. č. 8
Dostupné na: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?id=1476>

do seznamu insolvenčních správců.²⁷ Je zde tedy podstatný rozdíl oproti předchozí právní úpravě, kdy bylo nutné uzavřít předmětnou pojistnou smlouvu až usnesením soudu o ustavení do funkce SKP v daném konkrétním případě. Nyní dle současné právní úpravy nemusí soud zkoumat při ustanovení insolvenčního správce pro dané řízení, zda má správce uzavřenou pojistnou smlouvu, protože bez ní by nebyl do seznamu vůbec zapsán. Trochu zvláštní situace je v tzv. „dvouletém mezidobí“, kdy původní SKP byli automaticky zapsáni do seznamu insolvenčních správců, a tudíž soudy uzavření předmětných pojistných smluv někdy kontrolují.

Minimální limit pojistného plnění a minimální standardy pojistných smluv insolvenčních správců jsou stanoveny vyhláškou MS č. 314/2007 Sb., o minimálním limitu pojistného plnění a minimálních standardech pojistných smluv insolvenčních správců, na kterou odkazuje § 39 ZOIS. Minimální limit pojistného plnění z pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout v souvislosti s výkonem funkce insolvenčního správce nebo s činností jeho zaměstnanců se pro fyzické osoby stanoví částkou 1.000.000 Kč. Pro veřejnou obchodní společnost a zahraniční společnost je minimální limit pojistného plnění stanoven částkou 1.000.000 Kč násobenou počtem ohlášených společníků.

V praxi správci uzavírají dodatky k již uzavřeným pojistným smlouvám za tím účelem, aby předmětné pojistné smlouvy zahrnovaly jak odpovědnost SKP tak i odpovědnost insolvenčního správce. V nejednom případě v současné době jedna a tatáž osoba vykonává funkci SKP (dobíhající řízení dle původní právní úpravy) a současně funkci insolvenčního správce dle nového IZ.

3.5 Postavení správce v insolvenčním řízení

Dle předchozí právní úpravy SKP nebyl považován za účastníka řízení. Otázka účastenství v konkursním řízení byla upravena v ZKV poměrně strohým způsobem. Za účastníky konkursu byli označeni v § 7 ZKV jen věřitelé a dlužník.

Jednoznačnou definici okruhu účastníků konkursního řízení podal Nejvyšší soud ČR ve svém stanovisku²⁸: „V době od podání návrhu do právní moci usnesení o prohlášení konkursu nebo usnesení o zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu a nebo usnesení zastavení konkursního řízení jsou účastníky konkursního řízení dlužník a

²⁷ ust. § 6 odst. 1 písm. f) a § 8 odst. 1 písm. c) zákona o insolvenčních správcích

²⁸ R 52/98 v bodě XVIII.

věřitelé, kteří podali návrh.“ Pokud šlo o tzv. známé věřitele, tj. subjekty označené v návrhu na prohlášení konkursu jako další věřitelé dlužníka, tak i zde přineslo odpověď stanovisko Nejvyššího soudu ČR²⁹: „Doručením usnesení o prohlášení konkursu se „známý věřitel“ nestává účastníkem konkursního řízení a není ani oprávněn proti tomuto usnesení podat odvolání.“ Ve fázi po prohlášení konkursu na majetek dlužníka byl nezpochybnitelným účastníkem dlužník označovaný od okamžiku prohlášení konkursu³⁰ jako úpadce. Věřitelé dlužníka se v této fázi konkursního řízení stali účastníky konkursního řízení dnem, kdy jejich přihláška došla soudu.³¹ Množina konkursních věřitelů se mohla v průběhu konkursního řízení měnit.³²

Správce konkursní podstaty nebyl ZKV považován za účastníka, ale nijak blíže jeho postavení vymezeno nebylo, takže to bylo úkolem teorie a judikatury. Jeho postavení a s ním související oprávnění, povinnosti i odpovědnost se zakládali výlučně na předpisech procesního práva. SKP bylo třeba považovat za zvláštní procesní subjekt, čemuž ostatně nasvědčuje i okolnost, že ust. § 8 odst. 2 ZKV charakterizuje jeho postavení jako funkci. SKP tedy nelze považovat za zástupce úpadce, byť na něho přešla téměř všechna úpadcova dispoziční oprávnění, nebylo možno ho však považovat ani za zástupce konkursních věřitelů, i když svou činností jedná vlastně v jejich zájmu. K této otázce se vyjádřil Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí³³: „Správce konkursní podstaty není účastníkem konkursního řízení. Jako zvláštní procesní subjekt má samostatné postavení jak vůči úpadci, tak vůči konkursním věřitelům, nelze jej považovat za zástupce konkursních věřitelů ani za zástupce úpadce.“

Postavení účastníka řízení měl SKP pouze ve dvou případech, a to především v rámci konkursního řízení. V prvním případě tomu bylo, pokud uplatňoval SKP své vlastní pohledávky proti podstatě, a to pohledávku odměny a pohledávku úhrady hotových výdajů.

Ve druhém případě tomu bylo ve sporech, které souvisely s konkursním řízením buď proto, že šlo o řízení, která v době prohlášení konkursu již probíhala, anebo proto, že šlo o tzv. incidenční spory; ve všech těchto sporech SKP vystupoval vlastně místo

²⁹ R 52/98 v bodě XVIII.

³⁰ Viz ust. § 13 odst. 6 ZKV

³¹ Viz stanovisko Nejvyššího soudu R 52/98 bod XVIII.

³² KOZÁK, Jan, BUDÍN, Petr. *Konkurs a vyrovnání očima soudce : (komentáře, judikatura, vzory podání a rozhodnutí)*. 1. vyd. Brno: Rašínova vysoká škola s.r.o., 2006. 362 s. ISBN 80-87001-00-1, s. 20–23

³³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pro rok 1998 pod č. 17 (R 17/1998)

úpadce, přičemž je vedl na základě procesní legitimace ve smyslu § 19 občanského soudního řádu.

Z výčtu činností, které zákon o konkursu a vyrovnání SKP svěřoval, vyplývá, že v něčem se jeho činnost podobá činnosti likvidátora právnické osoby. Podstatným rozdílem mezi nimi je však různost jejich postavení: zatímco SKP je subjektem soudního řízení (procesním subjektem), má likvidátor postavení statutárního orgánu právnické osoby v likvidaci (jeho postavení se opírá o hmotné právo).

Když přejdeme k platné právní úpravě, pak insolvenční správce je již výslovně označen za procesní subjekt insolvenčního řízení.³⁴ Setkáme se také s označením insolvenčního správce jako veřejného činitele sui generis.³⁵ Insolvenční správce není řazen, stejně jako dle ZKV, mezi účastníky řízení³⁶, kteří jsou chápáni jako podmnožina procesních subjektů, charakterizovaná tím, že jde o osoby, o jejichž právech a povinnostech nebo o jejichž právním postavení má být rozhodováno. Insolvenční správce má postavení účastníka opět ve dvou případech, které jsou shodné s dřívější právní úpravou. Je to postavení účastníka při uplatňování své vlastní pohledávky proti podstatě, a to pohledávky odměny a pohledávky úhrady hotových výdajů, a dále v incidenčních sporech.³⁷

Závěrem lze konstatovat, že insolvenčního správce můžeme považovat za zvláštní procesní subjekt insolvenčního řízení. Je důležité, že nová právní úprava doplnila mezery předchozí právní úpravy a jeho postavení vymezila podrobněji a vychází také z příslušné judikatury, která významně doplňovala ZKV.

3.6 Ustanovení insolvenčního správce

Zde najdeme opět drobný rozdíl v terminologii, kdy dle ZKV byl správce konkursní podstaty **ustaven** a dle nové právní úpravy je insolvenční správce **ustanoven**. Podstatnějším rozdílem oproti předchozí právní úpravě je to, že prvního insolvenčního správce pro dané insolvenční řízení vybírá předseda insolvenčního soudu, nikoliv soudce, jak tomu bylo dle ZKV. Dá se říci, že nová právní úprava částečně zohledňuje nálezy Ústavního soudu³⁸ zabývající se podjatostí konkursního soudce a vymezující

³⁴ Hlava II. části první insolvenčního zákona

³⁵ KOZÁK, Jan, et al. Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář. 1. vyd. Praha : ASPI, 2008. 928 s. ISBN 978-80-7357-375-1, s. 25

³⁶ Viz ust. § 14 a násl. IZ

³⁷ Viz ust. § 16 IZ

³⁸ Nález Ústavního soudu III. ÚS 448/04 ze dne 8.3.2005

mimo jiné vztah soudce a správce.

Dle ustanovení § 25 IZ insolvenčního správce ustanovuje pro dané insolvenční řízení insolvenční soud. Je-li s rozhodnutím o úpadku spojeno rozhodnutí o povolení reorganizace³⁹ a je-li v předloženém reorganizačním plánu určena osoba insolvenčního správce, ustanoví insolvenční soud insolvenčním správcem tuto osobu, přičemž toto neplatí, nespĺňuje-li takto určený insolvenční správce podmínky uvedené v § 21 až § 24 IZ. Nejde-li o výše uvedený případ reorganizace, insolvenční soud ustanoví insolvenčním správcem osobu, kterou určí předseda insolvenčního soudu. Nebrání-li tomu jiné okolnosti, určí předseda insolvenčního soudu insolvenčním správcem dlužníky, kteří tvoří koncern, stejnou osobu.

Určení insolvenčního správce ze seznamu insolvenčních správců předsedou insolvenčního soudu je, jak je již uvedeno výše, novinkou ve srovnání s předchozí právní úpravou, kdy výběr správce byl na uvážení soudce, který měl dané konkursní řízení na starost. V insolvenčním rejstříku najdeme u každého insolvenčního řízení tzv. „opatření o určení osoby správce“.

K ustanovení insolvenčního správce předsedou insolvenčního soudu měla výhrady i Česká advokátní komora, kdy ve svém stanovisku k insolvenčnímu zákonu uvádí: „Je sporné, zda určení osoby insolvenčního správce předsedou soudu a závaznost takového určení pro ustanovení insolvenčního správce soudem je v souladu s principem nezávislosti soudů. Výkon funkce předsedy soudu je výkonem státní správy soudů, nikoliv výkonem soudnictví; státní správa soudů navrhovaným postupem může zásadním způsobem ovlivnit insolvenční řízení a dostává se tak do rozporu s ustanovením § 118 odst. 2 zákona o soudech a soudcích⁴⁰, podle kterého výkon státní správy soudů nesmí zasahovat do nezávislosti soudnictví.“⁴¹

Dle ustanovení § 25 odst. 2 IZ při určení osoby insolvenčního správce předseda insolvenčního soudu se zřetelem k dosavadnímu stavu insolvenčního řízení přihlédne zejména k osobě dlužníka a k jeho majetkovým poměrům, jakož i k odborné způsobilosti insolvenčního správce a k jeho zatížení. Z tohoto ustanovení vyplývá, že je při výběru insolvenčního správce přihlíženo k jeho dosavadním zkušenostem. Otázkou

³⁹ Dle § 148 odst.2 IZ

⁴⁰ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů

⁴¹ STANOVISKO ČESKÉ ADVOKÁTNÍ KOMORY k návrhu zákona o úpadku a způsobech jeho řešení a k návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím IZ z 8.2.2005

je, jak se s těmito poměrně subjektivními kritérii vyrovná praxe.

Podle mého názoru převedení kompetence spočívající v ustanovení insolvenčního správce z insolvenčního samosoudce na předsedu soudu nevyloučí problémy, které souvisí se subjektivitou výběru osoby insolvenčního správce. Problémy se jen přesunou na jinou úroveň a budou koncentrovány na několik málo osob. Insolvenční samosoudce by měl mít určitě největší zájem na ustanovení co nejschopnějšího správce, protože činy méně schopného správce se okamžitě projeví v kvantitě kontrolní činnosti, kterou bude muset soudce následně vykonat. Předsedovi soudu mohou chybět znalosti a zkušenosti s tím, jak ten který správce opravdu pracuje, stejně jako informace o jeho specializaci (například zemědělství, strojní průmysl, služby, apod.), protože tyto informace v seznamu insolvenčních správců dostupné nejsou. Mám za to, že jedním z významných kritérií pro výběr správce používaných za platnosti ZKV byly právě předchozí zkušenosti soudce s daným správcem.

Hodnocením nepodjatosti správce při jeho výběru se zabýval Vrchní soud v Praze, kdy ve svém usnesení uvádí⁴²: „Při prohlášení konkursu je třeba vždy zkoumat, zda osoba přicházející v úvahu pro funkci konkursního správce není osobou podjatou nejen ke stávajícím účastníkům řízení, ale též k osobám, jež účastníky řízení dosud nejsou. Okolnost, jež může vést k pochybnostem o nepodjatosti osoby pro funkci správce, spočívá například v tom, že tato osoba má sama pohledávku vůči úpadci nebo zajišťuje pohledávku jiného věřitele vůči úpadci anebo je sama úpadcovým dlužníkem. Pochybnosti o její nepodjatosti mohou spočívat i v tom, že taková osoba některého z věřitelů nebo úpadce v minulosti zastupovala, byla u některého z nich v pracovním nebo v jiném obdobném poměru, účastnila se jejich podnikání nebo byla členem statutárních orgánů. Důvodem vedoucím k pochybnostem o nepodjatosti takové osoby bude jistě i to, že ve vztahu k některému z věřitelů nebo k úpadci je osobou blízkou.“

Při výběru insolvenčního správce mělo být zajisté přihlíženo také k jeho trvalému bydlišti či sídlu a trvalému bydlišti či sídlu dlužníka, a to z toho důvodu, že by bylo neekonomické a nepraktické ustanovit například insolvenčního správce z Olomouce pro insolvenční řízení dlužníka se sídlem v Praze.

Jinak je také novou právní úpravou koncipován celý proces ustanovení insolvenčního správce, kdy je posíleno postavení věřitelů ve vztahu k insolvenčnímu

⁴² Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 11.6.2004, sp.zn. 1 Ko 212/2004 uveřejněné v Soudních rozhledech č.1, C.H.Beck, Praha, 2005, s. 19

správci. První schůze věřitelů pořádaná po ustanovení insolvenčního správce soudem má možnost jmenovat jiného správce splňujícího stanovené požadavky a odvolat tak správce vybraného předsedou insolvenčního soudu. Dřívější právní úprava byla založena na omezenějším postavení věřitelů ve vztahu ke správcům; správce byl ustaven v okamžiku prohlášení konkursu; věřitelé mohli iniciovat jenom zproštění správce funkce, i v tomto případě však záleželo na posouzení soudu.

Ustanovení § 26 IZ vymezuje odvolání proti ustanovení insolvenčního správce, když stanoví, že proti rozhodnutí o ustanovení insolvenčního správce je odvolání přípustné. V odvolání lze však namítat pouze to, že ustanovený správce nesplňuje podmínky pro ustanovení nebo že není nepodjatý. Ke skutečnostem, které nastaly nebo vznikly po vydání rozhodnutí soudu prvního stupně, se v odvolacím řízení nepřihlíží.

Insolvenční soud ustanoví insolvenčního správce nejpozději v rozhodnutí o úpadku. Lze také ustanovit insolvenčního správce ještě před rozhodnutím o úpadku, potom hovoříme o předběžném správcí. **Předběžný správce** vykonává před rozhodnutím o úpadku činnosti stanovené insolvenčním zákonem a uložené mu soudem a má práva a povinnosti, které mu insolvenční soud vymezí. Tato práva a povinnosti nemůže insolvenční soud vymezit v širším rozsahu, než v jakém náleží insolvenčnímu správcí po rozhodnutí o úpadku. Nestanoví-li insolvenční soud o osobě insolvenčního správce jinak v rozhodnutí o úpadku, stává se předběžný správce po tomto rozhodnutí insolvenčním správcem s plnou působností.⁴³ Hlavním motivem ustanovení předběžného správce je záměr insolvenčního soudu provést zjištění dlužníkovy majetku a také přezkoumání dlužníkovy účetnictví, a to pro následné rozhodnutí soudu o úpadku.

Ustanovení § 28 IZ uvádí, že o změně v osobě insolvenčního správce rozhodují i věřitelské orgány, čímž jsou zdůrazněna dispoziční oprávnění věřitelů v insolvenčním řízení, která zahrnují možnost provést odvolání soudem ustanoveného insolvenčního správce a případně ustanovení insolvenčního správce dle výběru věřitelů.

Ustanovení § 29 IZ blíže rozvádí hlasování schůze věřitelů o insolvenčním správcí. Na schůzi věřitelů, která nejbližší následuje po přezkumném jednání, se mohou věřitelé usnést, že insolvenčním soudem ustanoveného insolvenčního správce odvolávají z funkce a že ustanovují nového insolvenčního správce. Toto usnesení je

⁴³ viz ust. § 27 IZ

přijato, jestliže pro ně hlasovala nejméně polovina všech věřitelů přihlášených ke dni předcházejícímu konání schůze věřitelů, počítaná podle výše jejich pohledávek. Usnesení o tomto ustanovení insolvenčního správce potvrzuje insolvenční soud. Insolvenční zákon uvádí, že toto usnesení nepotvrdí pouze tehdy, nesplňuje-li insolvenční správce podmínky uvedené v § 21 až 24 IZ (vybraná osoba nemá předpoklady pro výkon funkce nebo je osobou podjatou), přičemž § 54 odst. 1 se nepoužije (možnost zrušení usnesení schůze věřitelů insolvenčním soudem, odporuje-li toto usnesení společnému zájmu věřitelů, není možno v tomto případě použít).

Je nutno doplnit, že insolvenční soud v souladu s ustanovením § 137 odst.1 IZ svolá schůzi věřitelů tak, aby se konala nejpozději do dvou měsíců od rozhodnutí o úpadku, zpravidla je to týž den, jako se koná přezkumné jednání, pro které je také IZ stanovena lhůta, a to v ust. § 137 odst.2 IZ. O otázce odvolání insolvenčního správce bude hlasováno vždy i bez návrhu věřitelů, neboť toto hlasování je dle ustanovení § 48 odst. 2 IZ povinnou součástí programu schůze věřitelů. Stanovená lhůta je podle mých zkušeností pro přípravu přezkumného jednání u velké části dlužníků příliš krátká, neboť do této lhůty se musí vejít mimo jiné nezbytně nutný čas pro předání dokumentace od dlužníka a patnáctidenní lhůta pro eventuelní doplnění a opravu přihlášek. Z hlediska poznatků z dosavadní praxe je důležité si uvědomit, že ve většině insolvenčních řízení je dokumentace vinou dlužníků předávána insolvenčnímu správci neúplná nebo zcela chybí. Je v zájmu věřitelů i v obecném zájmu, aby se insolvenční správce v době následující bezprostředně po rozhodnutí o úpadku zabýval především činnostmi směřujícími k sepsání, zjištění a zajištění dlužníkovy majetku, protože odklad při výkonu těchto činností může přinést újmu na majetkové podstatě. Je proto kontraproduktivní nutit insolvenčního správce zákonem, aby se v této nejkritičtější době těsně po rozhodnutí o úpadku zabýval jinými činnostmi, které lze v této době provádět jen s neúměrnými potížemi, pokud vůbec. V praxi se běžně stává, že pokynem insolvenčního soudu je stanoveno zaslat přezkumné listy soudu k určitému datu, ale teprve po tomto datu jsou insolvenčnímu správci doručeny přihlášky od soudu, dokonce jsou teprve po tomto datu teprve zveřejněny v insolvenčním rejstříku. Chápu, že stanovení předmětné lhůty je zde dáno s cílem zkrátit dobu trvání insolvenčního řízení, ale v počáteční a současně nejdůležitější fázi insolvenčního řízení, to považuji spíše za újmu celého řízení.

Navrhovala bych, aby bylo ponecháno na úvaze insolvenčního soudu, kdy

stanoví termín přezkumného jednání na základě spolupráce s insolvenčním správcem, respektive na základě jeho zprávy o přezkoumání podaných přihlášek. Pro srovnání je nutno doplnit, že ZKV pro přezkumné řízení lhůtu nestanovil.

Jako pozitivum nové právní úpravy související s tímto stádiem insolvenčního řízení lze hodnotit jednotné formuláře pro přihlášky pohledávek, které jednak pomocí instrukcí navádí věřitele, jak správně tento formulář vyplnit a také se tyto standardizované přihlášky správci lépe a rychleji přezkoumávají.

Ustanovení § 29 IZ doznalo podstatných změn oproti původnímu vládnímu návrhu, kdy původní navrhované znění § 29 IZ umožňovalo věřitelům volit jiného správce hned na schůzi věřitelů nejbližší následující po ustanovení (prvního) správce insolvenčním soudem. Tato konstrukce v sobě obsahovala riziko, že správce, zvolený hlasy věřitelů, jejichž pohledávky dosud nebyly přezkoumány, nebude mít odpovídající motivaci k tomu, aby posléze popřel pohledávky osob, jimž za své ustanovení vděčí. Přijaté znění insolvenčního zákona se proto nakonec v § 29 a dalších souvisejících ustanoveních přiklonilo k řešení, podle něž mohou věřitelé využít svého práva zvolit insolvenčního správce teprve poté, co proběhne přezkumné jednání.⁴⁴

Insolvenční soud musí usnesení o zproštění a případné následné změně insolvenčního správce vydat do ukončení schůze věřitelů, která usnesení přijala. Odvolání je přípustné, jen jestliže insolvenční soud usnesení schůze věřitelů nepotvrdí. Osobou oprávněnou k podání odvolání je pouze věřitel, který na schůzi věřitelů hlasoval pro přijetí usnesení.

Schůze věřitelů může provést změnu i v osobě zástupce insolvenčního správce, odděleného insolvenčního správce a zvláštního insolvenčního správce.

Ustanovení § 30 IZ následně upravuje postup při nahrazení insolvenčního správce odvolaného schůzí věřitelů. Přijme-li schůze věřitelů usnesení o odvolání ustanoveného insolvenčního správce, aniž se usnese na ustanovení insolvenčního správce nového, nebo byl-li touto schůzí ustanovený insolvenční správce odvolán z funkce podle § 31 odst. 2 (na žádost IS), ustanoví insolvenční správce svým rozhodnutím insolvenční soud; pro takto ustanoveného insolvenčního správce se § 29 odst. 1 nepoužije.

⁴⁴ RICHTER, Tomáš. Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění. *Právní rozhledy*, 2006, č. 21, s. 766

V rámci této podkapitoly je nutno zmínit „čerstvý“ judikát Nejvyššího soudu ze dne 27.1.2009⁴⁵, který se zabývá ustanovením insolvenčního správce, resp. říká, že dovolání proti usnesení, jímž odvolací soud potvrdil usnesení schůze věřitelů o ustanovení insolvenčního správce⁴⁶ není přípustné, nejde totiž o usnesení ve věci samé.

3.7 Odvolání a zproštění správce

Podíváme-li se nejprve na předchozí právní úpravu, tak ZKV ve svém § 8 odst. 5 uváděl, že věřitelé se mohou usnést na návrhu, aby byl správce zproštěn funkce a ustaven správce nový. Soud může takový návrh zamítnout jen tehdy, má-li o změně v osobě správce závažné pochybnosti. Ustanovení § 8 odst. 6 ZKV dále stanoví, že z důležitých důvodů může soud na návrh z některého z účastníků nebo správce anebo i bez návrhu zprostit správce funkce. Zproští-li soud správce jeho funkce, ustaví nového správce. Zproštěním funkce nezaniká správčova odpovědnost za dobu výkonu funkce. Správce, který byl funkce zproštěn, je povinen řádně informovat nového správce a dát mu k dispozici všechny doklady.

Nyní k nové právní úpravě. Insolvenční správce může být zbaven výkonu funkce soudem kdykoliv v průběhu insolvenčního řízení. **Insolvenční zákon rozlišuje** v ustanovení § 31 a § 32 institut **odvolání insolvenčního správce a zproštění insolvenčního správce**.

Odvolání insolvenčního správce je přitom chápáno jako krok insolvenčního soudu nikoliv sankčního charakteru, není tedy důsledkem pochybení v činnosti insolvenčního správce. Odvolání insolvenčního správce může být provedeno na základě zjištění provedeného insolvenčním soudem, nebo k návrhu insolvenčního správce, věřitelského výboru či na základě relevantního sdělení třetí osoby. Důvodem pro odvolání insolvenčního správce pak mohou být i jakékoliv jiné relevantní důvody, na jejichž základě je odvoditelná skutečnost, že insolvenční správce není schopen dlouhodobě resp. trvale vykonávat svoji činnost.⁴⁷ Těmi nastolenými důvody mohou být zejména důvody zdravotní a obdobné.

Z důležitých důvodů, které nemají původ v porušení povinností insolvenčního

⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu 29 NSČR 4/2009

⁴⁶ Viz ust. § 29 IZ

⁴⁷ KOZÁK, Jan, et al. Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář. 1. vyd. Praha: ASPI, 2008. 928 s. ISBN 978-80-7357-375-1, s. 36

správce, může insolvenční soud na návrh insolvenčního správce nebo věřitelského orgánu anebo i bez tohoto návrhu odvolat insolvenčního správce z funkce. Učiní tak zpravidla po slyšení insolvenčního správce a o podaném návrhu soud rozhodne neprodleně. I sám insolvenční správce může požádat o odvolání z funkce, a to pokud se svým ustanovením předběžně nevyslovil souhlas. Odvolá-li insolvenční soud insolvenčního správce z funkce, ustanoví současně nového insolvenčního správce. Odvolání proti tomuto rozhodnutí je přípustné.

Insolvenčního správce, který neplní řádně své povinnosti nebo který nepostupuje při výkonu své funkce s odbornou péčí anebo který závažně porušil důležitou povinnost, uloženou mu zákonem nebo soudem, může insolvenční soud na návrh věřitelského orgánu nebo dlužníka anebo i bez tohoto návrhu jeho **funkce zprostit**. Učiní tak zpravidla po slyšení insolvenčního správce; o podaném návrhu rozhodne neprodleně. Proti rozhodnutí o zproštění se mohou odvolat insolvenční správce a dále osoby, jež jsou oprávněné podat návrh na zproštění.

Zmiňované pochybení správce by mělo být dlouhodobé a podstatné. „Ojedinelý excés v řádné činnosti insolvenčního správce (byť je chybou v činnosti insolvenčního správce), pak není důvodem pro jeho zproštění insolvenčním soudem.“⁴⁸ Zajisté je nutno hodnotit činnost insolvenčního správce komplexně.⁴⁹

Společně pro zbavení funkce insolvenčního správce platí, že případné odvolání proti rozhodnutí insolvenčního soudu o odvolání či zproštění insolvenčního správce z funkce nemá odkladný účinek. Tato skutečnost vyplývá z ustanovení § 31 odst.4 IZ, podle nějž odvolaný insolvenční správce je povinen bez zbytečného odkladu řádně informovat nového insolvenčního správce o své dosavadní činnosti a předat mu všechny doklady související s výkonem jeho funkce.⁵⁰

⁴⁸ KOZÁK, Jan, et al. Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář. 1. vyd. Praha: ASPI, 2008. 928 s. ISBN 978-80-7357-375-1, s. 37

⁴⁹ Jeden z důvodů pro zproštění funkce uvádí judikát (Rc) I Ko 73/2003, který říká, že skutečnost, že SKP neprovedl soupis konkursní podstaty a před přezkumným jednáním nezajistil opravu nebo doplnění přihlášek může být důležitým důvodem, pro nějž lze zprostit správce funkce či judikát (Rc) I Ko 510/2001, který říká, že skutečnost, že SKP v rozporu se zákonem uspokojil v průběhu konkursu pohledávky, jež měly být uhrazeny pouze na základě rozvrhového usnesení, může být důležitým důvodem pro zproštění výkonu funkce správce

⁵⁰ KOZÁK, Jan, et al. Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář. 1. vyd. Praha: ASPI, 2008. 928 s. ISBN 978-80-7357-375-1, s. 36

3.8 Různé typy správců

Kromě pojmu insolvenční správce se můžeme setkat i s dalšími instituty označujícími osobu správce.

V ustanovení § 33 IZ je definován **zástupce insolvenčního správce**, který, je-li to účelné, je ustanoven insolvenčním soudem pro případ, že by ze závažných důvodů insolvenční správce nemohl přechodně vykonávat svou funkci. Ne vždy je nutno, například ze zdravotních důvodů, insolvenčního správce odvolávat, protože jeho zdravotní problémy mohou být přechodné a nebylo by účelné měnit správce, když řízení probíhá již dlouhou dobu a insolvenční správce má o probíhajícím řízení rozsáhlé znalosti a informace.

Pojem **oddělený insolvenční správce** je upraven v ustanovení § 34 IZ, kde se uvádí, že je-li insolvenční správce vyloučen z některých úkonů pro svůj poměr jen k některému z dlužníkových věřitelů nebo jen k některému ze zástupců dlužníkových věřitelů a není-li se zřetelem k charakteru pohledávky dlužníkovy věřitele a jeho postavení v insolvenčním řízení důvod pochybovat, že tento vztah ovlivní celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce, může insolvenční soud ustanovit pro tyto úkony odděleného insolvenčního správce. V tomto případě jde vlastně o jistý druh podjatosti, o které by měl insolvenční správce insolvenční soud neprodleně informovat.

Je-li insolvenční správce vyloučen z některých úkonů proto, že mohou odporovat společnému zájmu věřitelů v insolvenčním řízení, ve kterém byl rovněž ustanoven insolvenčním správcem, ustanoví insolvenční soud pro tyto úkony odděleného správce vždy.

Zákon ve svém ustanovení § 35 uvádí také pojem **zvláštní insolvenční správce**, a to pro případy, kde je nutné v rámci insolvenčního řízení řešit zvláštní problematiku vyžadující odbornou specializaci. V těchto případech může insolvenční soud ustanovit zvláštního insolvenčního správce. Insolvenční soud následně upraví vztah zvláštního insolvenčního správce k řádnému insolvenčnímu správcí.

Již výše byl popsán **předběžný insolvenční správce** (viz podkapitola 3.6), právní úprava v § 27 IZ, a **hostující insolvenční správce** (viz podkapitola 3.2.2), právní úprava v § 2 zákona o insolvenčních správcích.

Pro doplnění také uvádím, jak je insolvenčním zákonem vymezena v jeho § 229 odst. 3 ve vztahu k majetkové podstatě **osoba s dispozičními oprávněními**. Touto

osobou je, nestanoví-li IZ jinak:

- a) dlužník v době do rozhodnutí o úpadku,
- b) **insolvenční správce v době od prohlášení konkursu,**
- c) dlužník v době od povolené reorganizace a
- d) dlužník v době od povolení oddlužení.

Dle výkladového stanoviska č.1 ze zasedání expertní pracovní skupiny Ministerstva spravedlnosti pro insolvenční právo ze dne 10.1.2008, nestanoví-li insolvenční soud jinak, je ve vztahu k majetkové podstatě dlužník osobou s dispozičními oprávněními i v době od rozhodnutí o úpadku do rozhodnutí o způsobu řešení úpadku.

Pro úplnost je nutno dodat, že předchozí zákon, tedy zákon o konkursu a vyrovnání, hovořil o správci konkursní podstaty (§ 8 ZKV), zvláštním správci pro určitý obor správy (§ 9 ZKV) a předběžném správci (§ 9a, § 9b a § 9c ZKV). Někdy se v souvislosti s institutem vyrovnání také hovořilo o vyrovnávacím správci, ale tento pojem zákon o konkursu a vyrovnání výslovně neupravoval.

3.9 Povinnosti insolvenčního správce

Povinnosti insolvenčního správce obecně najdeme upravené v ustanovení § 36 IZ, dle kterého je insolvenční správce povinen při výkonu funkce postupovat svědomitě a s odbornou péčí; je povinen vyvinout veškeré úsilí, které lze po něm spravedlivě požadovat, aby věřitelé byli uspokojeni v co nejvyšší míře. Společnému zájmu věřitelů je povinen dát při výkonu funkce přednost před zájmy vlastními i před zájmy jiných osob.

Za porušení výše uvedených povinností může být insolvenčnímu správci uložena pořádková pokuta (§ 81 IZ), případně může být zproštěn své funkce dle ustanovení § 32 IZ. Je třeba doplnit, že insolvenční správce by měl co nejméně omezovat práva dlužníka. Pozice insolvenčního správce není jednoduchá, jelikož je někým, kdo stojí mezi dlužníkem, věřiteli a soudem.

Insolvenční správce poskytuje věřitelským orgánům součinnost nezbytnou k řádnému výkonu jejich funkce; zejména se na žádost věřitelského orgánu účastní jeho jednání a nejméně jednou za 3 měsíce předkládá věřitelskému orgánu a insolvenčnímu soudu písemnou zprávu o stavu insolvenčního řízení, která je jako všechny jiné dokumenty insolvenčního řízení uveřejněna v insolvenčním rejstříku vedeném

Ministerstvem spravedlnosti.⁵¹ Zpráva by měla být přehledná, měla by navazovat na předchozí zprávu a měly by v ní být zdůrazněny změny, k nimž došlo od poslední podané zprávy.

Samozřejmě, že další povinnosti najdeme v dalších ustanoveních insolvenčního zákona a vyplývají z procesu insolvenčního řízení, například již výše popsaná povinnost insolvenčního správce se pojistit (§ 23 IZ), povinnost přezkoumat přihlášky (§ 188 IZ), povinnost sestavit seznam přihlášených pohledávek (§ 189 IZ), povinnost zjistit majetkovou podstatu (§ 209 IZ), povinnost sestavit a soustavně doplňovat soupis majetkové podstaty (§ 217 IZ) aj.

Dle předchozí právní úpravy povinnosti správce konkursní podstaty vyplývaly z různých ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání, například v § 8 odst.2 ZKV již zmiňovaná povinnost SKP postupovat při výkonu funkce s odbornou péčí a také povinnost uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, další povinnosti vyplývaly z průběhu konkursního řízení, například povinnost provést soupis konkursní podstaty (§ 18 odst. 1 ZKV), povinnosti přezkoumat přihlášky věřitelů a sestavit seznam přihlášek (§ 20 ZKV). Ustanovení § 29 ZKV ukládalo správci konkursní podstaty povinnost podávat soudu a věřitelskému orgánu zprávy o zpeněžování majetku z podstaty, zde zákon neuváděl období, za které má být zpráva podávána. V praxi soud vyzval správce konkursní podstaty svým usnesením, aby podal zprávu o své činnosti a zejména, aby uvedl, jak probíhá zpeněžování konkursní podstaty, soud uložil správci lhůtu pro podání této zprávy. Zpravidla se tak dělo dvakrát ročně, ale mohlo to být i častěji, záleželo na daném konkursním řízení.

3.10 Odpovědnost insolvenčního správce

Odpovědnost insolvenčního správce je upravena v ust. § 37 IZ. Insolvenční správce odpovídá za škodu nebo jinou újmu, kterou dlužníku, věřitelům nebo třetím osobám způsobil tím, že při výkonu své funkce porušil povinnosti, které jsou mu uloženy zákonem nebo rozhodnutím soudu, jakož i tím, že při jejím výkonu nepostupoval s odbornou péčí. Této odpovědnosti se insolvenční správce zproští, jen když prokáže, že škodě nebo jiné újmě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které po něm bylo možné spravedlivě požadovat se zřetelem k průběhu insolvenčního řízení (např. v případě ekologické havárie tím, že prokáže, že

⁵¹ Insolvenční rejstřík je veřejně přístupný na webové adrese www.justice.cz

v majetkové podstatě neměl dostatečné prostředky, jimiž mohl takové havárii předejít).

Insolvenční správce odpovídá také za škodu nebo jinou újmu způsobenou osobami, kterých použil k plnění svých úkolů. To platí pro zaměstnance dlužníka nebo pro jiné osoby ve smluvním vztahu s dlužníkem.

Insolvenční správce odpovídá také za škodu nebo jinou újmu, která věřiteli s pohledávkou za majetkovou podstatou vznikla tím, že nemohla být uspokojena jeho pohledávka vniklá na základě právního úkonu insolvenčního správce; této odpovědnosti se insolvenční správce zproští, jen když prokáže, že v době, kdy tento právní úkon činil, nemohl poznat, že majetková podstata nebude stačit k úhradě jím vzniklé pohledávky za majetkovou podstatou (například v době, kdy uzavíral smlouvu na dodávky energií či archivaci nemohl poznat, že majetková podstata nebude stačit na úhradu těchto vzniklých závazků).

Právo na náhradu škody nebo jiné újmy proti insolvenčnímu správci se promlčí do 2 let poté, kdy se poškozený dozvěděl o výši škody a odpovědnosti insolvenčního správce, nejpozději však do 3 let, a jde-li o škodu způsobenou úmyslným trestným činem, za který byl insolvenční správce pravomocně odsouzen, nejpozději do 10 let od skončení insolvenčního řízení.

Výše uvedené ustanovení § 37 IZ staví insolvenčního správce do role manažera, který je odpovědný za chod podniku. Je potřeba zdůraznit, že za škodu způsobenou tím, že správce porušil své povinnosti v insolvenčním (konkursním) řízení neodpovídá stát.⁵²

Insolvenční správce musí v průběhu insolvenčního řízení neustále zajišťovat, aby pohledávky za majetkovou podstatou byly uhrazeny. Této odpovědnosti se zproští, jestliže prokáže, že nemohl rozpoznat, že majetková podstata nebude k úhradě pohledávky za majetkovou podstatou postačovat. Jde o to, aby správce postupoval s péčí řádného hospodáře.

Insolvenční správce je pak v případném soudním sporu o náhradu škody stranou žalovanou a nese břemeno tvrzení i břemeno důkazní. Tento spor vedený vůči insolvenčnímu správci je incidenčním sporem řešeným v rámci insolvenčního řízení.⁵³

V předchozí právní úpravě byla odpovědnost správce konkursní podstaty upravena již ve zmiňovaném ustanovení § 9 odst.2 ZKV, který říká, že správce je

⁵² Nález Ústavního soudu publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. 402/2002Sb.

⁵³ KOZÁK, Jan, et al. Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář. 1. vyd. Praha : ASPI, 2008. 928 s. ISBN 978-80-7357-375-1, s. 43

povinen při výkonu funkce postupovat s odbornou péčí a odpovídá za škodu vzniklou porušením povinností, které mu ukládá zákon nebo mu uloží soud. Je-li správcem ustavena veřejná obchodní společnost, odpovídají za škodu způsobenou v souvislosti s výkonem funkce správce její společníci společně a nerozdílně. Správce je povinen uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout v souvislosti s výkonem funkce správce.

Zákon o konkursu a vyrovnání upravoval základní povinnosti správce, odpovědnost i pojištění v jednom odstavci, insolvenční zákon je v tomto podrobnější a vymezuje tyto oblasti detailněji.

Kromě výše uvedeného rozdílu je podstatný rozdíl rovněž v koncepci odpovědnosti, kdy odpovědnost insolvenčního správce za škodu nebo jinou újmu (např. ušlý zisk) způsobenou při výkonu své funkce je nově upravena jako objektivní odpovědnost (obdoba náhrady škody dle obchodního zákoníku, namísto dosavadní právní úpravy obsažené v ZKV, jež se řídila odpovědností za škodu dle občanského zákoníku), při níž se neuplatňuje hledisko, zda správce, který porušil povinnosti, které jsou mu uloženy zákonem nebo rozhodnutím soudu, jakož i tím, že při výkonu funkce nepostupoval s odbornou péčí (např. svojí nečinností), toto porušení zavinil nebo ne.⁵⁴

3.11 Asociace insolvenčních správců

Za zmínku také stojí, že původní návrh zákona o insolvenčních správcích obsahoval ustanovení o Asociaci insolvenčních správců, kdy se mělo jednat o samosprávnou komoru s povinným členstvím všech správců, která by zpracovávala a vedla jednotný seznam správců pro potřeby soudů, zajišťovala by vzdělávání, školení a přezkušování správců, zabezpečovala by kárná řízení. Tato profesní organizace nakonec uzákoněna nebyla. V současné době existují komory sdružující insolvenční správce na principu nepovinného členství, například Komora specialistů pro krizové řízení a insolventi v ČR, Komora správců majetku a likvidátorů či Česká komora správců majetku aj. Jedním z důvodů proč profesní organizace insolvenčních správců založená na povinném členství nebyla uzákoněna byl i ten fakt, že velké množství správců jsou advokáti, kteří jsou obligatorně členy České advokátní komory, a podléhají také její

⁵⁴ ZELENKA, Jaroslav. Insolvenční zákon. Poznámkové vydání s důvodovou zprávou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy. 2.aktualizované vyd. Praha: Linde Praha a.s., 2008. 795 s. ISBN 978-80-7201-707-2, s. 83

kárné pravomoci.

Je zde však i spousta dalších správců, kteří takto povinně organizováni nejsou, tudíž nejsou podrobena kárné pravomoci, což mělo být mimo jiné úkolem zmíněné Asociace insolvenčních správců. Tato organizace by potom mohla být rovnoprávným partnerem Ministerstvu spravedlnosti a insolvenčním soudům při ovlivňování kvality a dalšího rozvoje českého úpadkového práva.

3.12 Odměna a náhrada hotových výdajů insolvenčního správce

Tato oblast je upravena ustanovením § 38 IZ. Z tohoto ustanovení vyplývá jedno ze základních práv insolvenčního správce, a to právo na odměnu a náhradu hotových výdajů. V případě konkursu se výše odměny určí z výtěžku zpeněžení určeného k rozdělení mezi věřitele. Je-li insolvenční správce plátcem daně z přidané hodnoty, náleží mu k odměně a k náhradě hotových výdajů částka odpovídající této dani, kterou je insolvenční správce povinen z odměny a z náhrady hotových výdajů odvést dle zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů.

Odměna a náhrada hotových výdajů insolvenčního správce se uspokojují z majetkové podstaty, a pokud k tomu nestačí, ze zálohy na náklady insolvenčního řízení; není-li jejich uspokojení z těchto zdrojů možné, hradí je stát. Je na místě poukázat na judikát Vrchního soudu v Praze⁵⁵, který nová právní úprava zohledňuje a jehož právní věta zní: „Nelze-li odměnu a náhradu hotových výdajů správce konkursní podstaty uhradit z majetku konkursní podstaty ani ze zálohy na náklady konkursu, zaplatí ji stát z rozpočtových prostředků soudu, u kterého probíhá konkurzní řízení.“

Vyúčtování odměny a hotových výdajů provede insolvenční správce v konečné zprávě, a není-li jí, ve zprávě o činnosti. Insolvenční soud může podle okolností případu po projednání s věřitelským výborem odměnu insolvenčního správce přiměřeně zvýšit nebo snížit. Důvodem ke snížení odměny je zejména skutečnost, že insolvenční správce porušil některou ze svých povinností nebo že nenavrhl provedení částečného rozvrhu, ačkoliv to stav zpeněžení majetkové podstaty umožňoval. Správnost vyúčtování odměny a hotových výdajů a jejich účelnost zkoumá insolvenční soud z úřední povinnosti.

Insolvenční soud může v průběhu insolvenčního řízení rozhodnout o vyplacení

⁵⁵ sp.zn. 1 Ko 257/2001 ze dne 25.4.2003 publikovaný v časopise Soudní judikatura, sešit 7/2004 pod pořadovým číslem 139

zálohy odměny insolvenčnímu správci, a to i opětovně. Tato možnost je využívána v dlouhotrvajících insolvenčních řízeních.

Způsob určení odměny a některých hotových výdajů insolvenčního správce, jejich nejvyšší přípustnou výši, podmínky a rozsah hrazení odměny a hotových výdajů státem stanoví prováděcí právní předpis, konkrétně vyhláška č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů.

V této vyhlášce je uveden výpočet odměny insolvenčního správce při konkursu (§ 1), odměny při reorganizaci (§ 2) a odměny při oddlužení (§ 3). Vyhláška také upravuje postup výpočtu odměny, pokud dojde k přeměně reorganizace v konkurs či pokud dojde ke zrušení schváleného oddlužení a následnému rozhodnutí o řešení dlužníkovy úpadku konkursem (§ 4). Nelze-li odměnu určit žádným z uvedených postupů, potom rozhodne o výši odměny insolvenční soud s přihlédnutím zejména k délce doby, rozsahu a náročnosti vykonávané činnosti insolvenčního správce (§ 5). Náhradu hotových výdajů insolvenčního správce upravuje § 7 této vyhlášky a v § 9 najdeme odměnu členů a náhradníků věřitelského výboru a náhradu jejich nutných výdajů.

Odměnu insolvenčního správce při konkursu vypočteme jako součet odměny určené z výtěžku zpeněžení připadajícího na zajištěného věřitele a odměny určené z výtěžku zpeněžení určeného k rozdělení mezi nezajištěné věřitele. Toto je ve srovnání s předchozí právní úpravou novum, jelikož pro výpočet odměny nebyl rozlišován výtěžek připadající na zajištěné a nezajištěné věřitele. Odměna insolvenčního správce určená z výtěžku zpeněžení připadajícího na zajištěného věřitele činí 2 % z částky určené k vydání zajištěnému věřiteli. Odměna určená z výtěžku zpeněžení určeného k rozdělení mezi nezajištěné věřitele je potom rozdělena do jednotlivých pásem dle výše výtěžku, a to na základě klesajícího procentního sazebníku dle ust. § 1 odst. 3 výše uvedené vyhlášky.

Odměna insolvenčního správce v případě řešení dlužníkovy úpadku konkursem činí nejméně 45.000 Kč.

Pokud je způsobem řešení dlužníkovy úpadku reorganizace, náleží insolvenčnímu správci za každý započatý měsíc po rozhodnutí o povolení reorganizace odměna, která je stanovena z dvanáctinásobku průměrného měsíčního obrátu za poslední účetní období předcházející insolvenčnímu návrhu.

Pokud je způsobem řešení dlužníkovy úpadku oddlužení, činí odměna insolvenčního správce

- a) při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty částku určenou stejně jako v případě konkursu, nejméně však 45.000 Kč,
- b) při oddlužení plněním splátkového kalendáře 750 Kč za každý započatý kalendářní měsíc trvání účinků schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře,
- c) při plnění oddlužení plněním splátkového kalendáře, při kterém dochází ke zpeněžení majetku sloužícího k zajištění, 750 Kč za každý započatý kalendářní měsíc trvání účinků schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře a částku určenou stejně jako v případě konkursu u výtěžku zpeněžení připadajícího na zajištěného věřitele (tj. 2 % z částky určené k vydání zajištěnému věřiteli).

Pokud jde o hotové výdaje insolvenčního správce, výše cestovních nákladů se řídí zvláštními právními předpisy, konkrétně zákoníkem práce a příslušnými podzákonnými předpisy. Poštovné, telekomunikační poplatky, náklady na opisy a fotokopie se hradí v prokazatelné výši, nejvýše však do 5 % odměny insolvenčního správce, což je změna oproti předchozí právní úpravě, kdy žádný takovýto limit nebyl právními předpisy stanoven. Ostatní hotové výdaje se hradí v prokazatelné výši, nejvýše však ve výši odpovídající ceně obvyklé v době a místě uplatnění těchto hotových výdajů. Při oddlužení náleží insolvenčnímu správci náhrada hotových výdajů ve výši 150 Kč za každý započatý kalendářní měsíc trvání účinků schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře. Vyhláška také uvádí možnost, aby se věřitelský výbor s insolvenčním správcem dohodnul na náhradě některých hotových výdajů v paušální výši i u ostatních způsobů řešení úpadku.

Ustanovení § 8 vyhlášky č. 313/2007 Sb. řeší úhradu odměny a náhrady hotových výdajů státem, což předchozí právní úprava výslovně neupravovala, ale v praxi se tak dělo (tuto možnost za předchozí právní úpravy naznačil Ústavní soud ve svém nálezu č. 403/2002 Sb.) Dle nové právní úpravy, nelze-li odměnu nebo náhradu hotových výdajů insolvenčního správce zcela nebo zčásti uhradit z majetkové podstaty nebo ze zálohy na náklady insolvenčního řízení, potom je hradí stát v rozsahu, v jakém nemůže být uhrazena z těchto zdrojů, nejvýše však 50.000 Kč, a to jak u odměny, tak i u náhrady hotových výdajů. V případě, že jsou odměna insolvenčního správce a jeho

hotové výdaje hrazeny státem, vyplácí tyto částky insolvenční soud.

Odměna členů a náhradníků věřitelského výboru a náhrada jejich nutných výdajů jsou upravené v ust. § 9 vyhlášky č. 313/2007 Sb., který řeší tuto problematiku následovně: odměnu těchto osob určí insolvenční soud zejména přihlédnutím k délce doby, rozsahu a náročnosti vykonávané činnosti tak, aby celková výše odměny všech členů a náhradníků věřitelského výboru byla nejvýše 5 % odměny insolvenčního správce. Hotové výdaje jsou řešeny obdobně jako u insolvenčního správce. Cestovní výdaje se řídí zvláštními právními předpisy (zákoník práce + příslušné podzákoné předpisy). Poštovné, telekomunikační poplatky, náklady na opisy a fotokopie se hradí v prokazatelné výši, nejvýše však do 5 % odměny insolvenčního správce. Ostatní nutné výdaje se hradí v prokazatelné výši, nejvýše však ve výši odpovídající ceně obvyklé v době a místě uplatnění těchto nutných výdajů.

Ustanovení § 39 odst.1 IZ potom upravuje zálohu na výdaje insolvenčního správce, kterou jsou věřitelé oprávněni se souhlasem insolvenčního soudu na základě rozhodnutí věřitelského výboru insolvenčnímu správci poskytnout. Při poskytnutí takovéto zálohy se určí podmínky jejího vyúčtování a zákon umožňuje též určit účel, na který má být záloha vynaložena.

Ustanovení § 39 odst. 2 IZ potom zdůrazňuje, že náklady na činnost, ke kterým je insolvenční správce povinen podle zákona nebo podle rozhodnutí insolvenčního soudu, jsou zahrnuty v jeho v odměně a nese je ze svého. Výjimečně může splnění těchto činností zadat jiným osobám na účet majetkové podstaty se souhlasem insolvenčního soudu a věřitelského výboru; tím nejsou dotčeny jeho povinnosti ani odpovědnost dle insolvenčního zákona. Fakt, že insolvenční správce bude muset nést určité náklady ze svého, považuji za poněkud problematický, neboť tyto náklady mohou být u složitějších a majetkově obsáhlejších insolvenčních řízení značné, a pokud je insolvenční správce není schopen zabezpečit svými prostředky, porušuje tak zákon a navíc ohrožuje chod insolvenčního řízení, a to nikoliv ze své viny, ale z objektivních důvodů.

Ustanovení § 39 odst.3 IZ se dále věnuje nákladům insolvenčního správce spojeným s využitím právních, ekonomických a jiných služeb specializovaných odborníků, které lze hradit z majetkové podstaty, jen je-li jejich využití účelné vzhledem k rozsahu a náročnosti insolvenčního řízení a jsou-li předem schváleny věřitelským výborem. Pod jinými specializovanými odborníky je možno si představit

například dražebníka, jehož služeb je velmi často využíváno zejména v konkursu a v oddlužení zpeněžením majetkové podstaty.

V souvislosti s výše uvedeným ustanovením je třeba poukázat na to, že insolvenční zákon vymezuje jednak zálohu na výdaje insolvenčního správce (výše uvedený § 39 IZ) a jednak zálohu na náklady insolvenčního řízení (v § 108 IZ). Základní rozdíl mezi těmito instituty spočívá v tom, že záloha na náklady insolvenčního řízení dle § 108 IZ je složena před rozhodnutím insolvenčního soudu o úpadku dlužníka, zatímco záloha na výdaje insolvenčního správce dle § 39 IZ je složena až poté, co v průběhu insolvenčního řízení vyjde najevo jejich potřeba.

Záloha na výdaje insolvenčního správce bývá v praxi poskytována na výdaje spojené se správou majetkové podstaty (například pojištění majetku) či na náklady k vymáhání dlužnickových pohledávek.

Podíváme-li se na předchozí právní úpravu, je nutno nahlédnout do ustanovení § 8 odst. 3 ZKV. Toto ustanovení říká, že správce konkursní podstaty má nárok na odměnu a na náhradu hotových výdajů. Nároky správce se uspokojují z konkursní podstaty, a pokud k tomu nestačí, ze zálohy na náklady konkursu složené navrhovatelem. Dohody správce uzavřené s účastníky řízení o jiné odměně nebo náhradě jsou neplatné. Vyúčtování odměny a nákladů provede správce v konečné zprávě, a není-li jí, při zrušení konkursu; předtím mu soud může povolit zálohy. Soud může podle okolností případu konkursní odměnu stanovenou podle zvláštního předpisu přiměřeně zvýšit nebo snížit. Věřitelé jsou se souhlasem soudu oprávněni na základě rozhodnutí věřitelského výboru poskytnout správci zálohu k úhradě jeho výdajů, a to i opětovně; při poskytnutí zálohy může být určen účel, na nějž má být vynaložena, a podmínky jejího vyúčtování. Činnosti, k nimž je správce povinen, může správce zadat třetím osobám na účet podstaty jen se souhlasem věřitelského výboru.

Je patrné, že nová právní úprava z té předchozí v mnohém vycházela a v mnohém ji doplňuje či dokonce zpřísňuje.

Zvláštní předpis, na který ZKV ve svém § 8 odst. 3 odkazuje, je vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 476/1991 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů. Tato vyhláška kromě seznamu správců upravuje právě také odměnu správců, a to ve svých ustanoveních § 7 až § 9.

Odměnu správce konkursní podstaty, zástupce správce a zvláštního správce dle § 7 výše uvedené vyhlášky tvoří součet odměny z částky, které bylo dosaženo

zpeněžením konkursní podstaty, a odměny určené z počtu konkursních věřitelů. **Je nutno podotknout, že nová právní úprava již počet věřitelů nezohledňuje.**

Odměna z částky, které bylo dosaženo zpeněžením konkursní podstaty, činí při zpeněžení konkursní podstaty minimálně 45.000 Kč a dále je stanovena procentem z výtěžku získaného zpeněžením. Zpeněžením se pro účely této vyhlášky rozumí veškeré příjmy konkursní podstaty s výjimkou finančních prostředků úpadce náležejících do konkursní podstaty ke dni prohlášení konkursu.

Odměna z počtu konkursních věřitelů činí za každého přihlášeného konkursního věřitele částku 1.000 Kč, nejméně však 10.000 Kč a nejvýše 3.000.000 Kč. Judikatura potvrdila, že pokud v průběhu konkursu nebyl zpeněžován majetek konkursní podstaty, náleží správci konkursní podstaty pouze odměna určená z počtu konkursních věřitelů.⁵⁶

Základem pro určení odměny vyrovnacího správce (dále jen „vyrovnací odměna“) je částka určená k uspokojení pohledávek věřitelů. Vyrovnací odměna činí nejméně 20.000 Kč a dále je stanovena procentem.

Nelze-li konkursní odměnu nebo vyrovnací odměnu určit výše uvedeným postupem, stanoví výši odměny soud s přihlédnutím k rozsahu činnosti správce.

Bylo-li v konkursním řízení činných více správců konkursní podstaty, zástupce správce konkursní podstaty nebo zvláštní správce, náleží každému z nich podíl konkursní odměny odpovídající rozsahu a délce doby jejich činnosti. Pokud bylo ve vyrovnacím řízení činných několik vyrovnacích správců, náleží každému z nich podíl vyrovnací odměny odpovídající rozsahu a délce doby jejich činnosti.

O výše popsané vyhlášce nelze hovořit v minulém čase, jelikož je stále používána pro výpočet odměny správců, kteří jsou ustaveni dle ZKV pro konkursní řízení, která stále probíhají či jsou teprve ukončována.

Závěrem je nutno zdůraznit přínos nové právní úpravy spočívající v tom, že v případě konkursu se výše odměny insolvenčního správce nově určuje z čistého výtěžku zpeněžení určeného k rozdělení mezi věřitele, což má za cíl do určité míry sblížit společný zájem věřitelů (na co nejvýnosnějším způsobu řešení dlužníkovy úpadku a na co nejvyšším uspokojení věřitelů) se zájmem insolvenčního správce (na co nejvyšší odměně) a motivovat jej k minimalizaci nákladů insolvenčního řízení

⁵⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze, sp.zn. 1 Ko 218/2004 ze dne 8.10.2004 uveřejněné v Soudní judikatuře č.3, ASPI publishing, s.r.o., Praha 2005, str. 189

včetně jeho hotových výdajů.⁵⁷ Dle předchozí právní úpravy byla odměna kalkulována z hrubého výtěžku, tj. z výtěžku před odečtením nákladů za majetkovou podstatou. Novou právní úpravu lze v tomto případě hodnotit pozitivně, jelikož v některých případech to může zabránit zbytečným nákladům.

Na druhou stranu je třeba podotknout, že v odměňování správců došlo novou právní úpravou k redukci těchto odměň. Vzhledem k tomu, že cílem nové právní úpravy je kvalitní a vysoce odborný stav správců, je otázkou, zda snižování odměň není protichůdné a zda tedy nebude chybět motivace věnovat se činnosti insolvenčního správce i nadále, když je současně nutné absolvovat velmi náročné zkoušky.

3.13 Jednání insolvenčního správce

Jednání insolvenčního správce je obecně upraveno v § 40 IZ, který uvádí, že insolvenční správce jedná svým jménem na účet dlužníka, pokud na něho přešlo oprávnění nakládat s majetkovou podstatou. Označuje se způsobem, z něhož je patrné, že tak činí při výkonu funkce insolvenčního správce; součástí jeho označení je i nezaměnitelné označení dlužníka, s jehož majetkovou podstatou nakládá.

Jednáním jsou myšleny zejména právní úkony, jimiž insolvenční správce zpeněžuje majetkovou podstatu nebo s ní jinak nakládá, a jeho úkony v incidenčních sporech, jakož i v dalších sporech, kterých se účastní místo dlužníka. Zákon také umožňuje insolvenčnímu správci pověřit svého zaměstnance i zaměstnance dlužníka, aby za něho jednal v soudních a jiných řízeních; tím není dotčena jeho odpovědnost.

K tomuto ustanovení nelze přirovnat žádné adekvátní ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání.

Uvedené ustanovení insolvenčního zákona má zabránit tomu, aby docházelo ke směšování či zaměňování vlastní činnosti správce s činností, kterou vykonává v souvislosti s výkonem funkce insolvenčního správce.

I dle dřívější právní úpravy SKP běžně uváděl kromě svého jména a funkce také nezaměnitelné označení dlužníka, nejlépe tak, jak to bylo uvedeno v usnesení soudu o prohlášení konkursu.

V praxi toto vyžadované označení může vypadat následovně: „Josef Novák,

⁵⁷ ZELENKA, Jaroslav. Insolvenční zákon. Poznámkové vydání s důvodovou zprávou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy. 2. aktualizované vyd. Praha: Linde Praha a.s., 2008. 795 s. ISBN 978-80-7201-707-2, s. 85–86

advokát se sídlem Dlouhá 8, Olomouc, jako insolvenční správce dlužníka ABC s.r.o., se sídlem Krátká 20, Olomouc, IČ 12345678“. Označením správce v soudních řízeních se zabýval judikát NS ČR⁵⁸, který uvádí, že ve sporu, v němž správce vymáhá ve prospěch podstaty pohledávky úpadce, musí být jako žalobce uveden přímo správce. Předmětný judikát dále říká, že označí-li správce jako žalobce úpadce, i když je z žaloby patrné, že ji podal z titulu své správcovské funkce, jde o vadu podání.

Lze říci, že toto ustanovení vychází z koncepce, že insolvenční správce není zástupcem ani dlužníka ani jeho věřitelů, a proto uvádí při výkonu funkce své jméno.

Insolvenční správce nemá v okamžiku, kdy je podle § 229 odst.3 písm.b) IZ osobou s dispozičním oprávněním, postavení statutárního orgánu nebo orgánu společnosti, byť je nesporné, že na něho ve své podstatě přešlo obchodní vedení společnosti. Na rozdíl od správce konkursní podstaty nejedná na vlastní účet, ale na účet dlužníka.⁵⁹

V důvodové zprávě k návrhu insolvenčního zákona bylo insolvenčnímu správci přiřítáno postavení komisionáře, jenž jedná svým jménem na účet dlužníka.

Insolvenční správce je správcem či jakýmsi hospodářem dlužníkovy majetku, vlastníkem tohoto majetku je až do zpeněžení dlužník. V zahraničních právních řádech je možno se setkat s úpravou, kdy insolvenční správce se dostává do pozice vlastníka dlužníkovy majetku, například v anglickém insolvenčním právu.⁶⁰

Pokud jde o jednání insolvenčního správce, významnou problematiku představuje jednání insolvenčního správce ve vztahu k finančnímu úřadu. Na hmotněprávním postavení daňového subjektu (úpadce) se ustanovením insolvenčního správce do funkce nic nemění potud, že i nadále zůstává daňovým dlužníkem, správce daně tedy vyměřuje daň úpadci a nikoliv insolvenčnímu správci. U daňového subjektu však prohlášením konkursu dochází k omezení jeho dispozičních oprávnění, což se promítne i v rovině procesní v daňovém řízení, do něhož vstupuje, jako tzv. třetí osoba⁶¹ insolvenční správce. Insolvenční správce má v daňovém řízení stejná práva, jako měl úpadce.⁶²

⁵⁸ Rozhodnutí NS ČR: R 17/1998

⁵⁹ KOTOUČOVÁ, Jiřina, et al. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon): komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2008. 1056 s. ISBN 978-80-7179-595-7, s. 215

⁶⁰ KOTOUČOVÁ, Jiřina, et al. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon): komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2008. 1056 s. ISBN 978-80-7179-595-7, s. 215

⁶¹ V souladu se zákonem č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů

⁶² (SJS) I Afs 55/2004-94, dostupný v ASPI

S problémy se správci konkursní podstaty setkávali rovněž ve vztahu k exekucím úpadců, když exekuce založená na závazku úpadce byla nařizena na jméno SKP, což způsobovalo správcům závažné problémy v jejich soukromém životě. Popsanou situaci řeší jeden z judikátů⁶³ konstatující, že na základě exekučního titulu vydaného proti SKP ve sporu, v němž vystupuje jako správce majetku patřícího do konkursní podstaty úpadce, nelze vést výkon rozhodnutí postihující majetek SKP.

Pro doplnění problematiky postavení insolvenčních správců resp. správců konkursní podstaty předkládám znění judikátu⁶⁴, který uvádí, že v exekučním řízení, v němž úpadce vystupoval ke dni prohlášení konkursu jako oprávněný, se SKP stává dnem prohlášení konkursu účastníkem tohoto řízení místo úpadce, jako osoba, na kterou přešlo oprávnění nakládat s majetkem podstaty, v exekučním řízení, v němž úpadce vystupoval ke dni prohlášení konkursu jako povinný, však zůstává účastníkem řízení i nadále úpadce.

Výše zmíněné judikáty se, pokud jde o postavení a jednání insolvenčního SKP, dají aplikovat i na postavení a jednání insolvenčního správce v souladu s platnou právní úpravou.

3.14 Úvěrové financování

Tzv. úvěrové financování je taktéž upraveno insolvenčním zákonem nově, a to v § 41 a § 42 IZ, které spadají do první části, hlavy druhé, díl třetí insolvenčního zákona, který je nazván „Insolvenční správce a další správci“, a z toho důvodu je tento pojem zmíněn i v této diplomové práci.

Insolvenční správce může pro udržení provozu podniku, který je součástí majetkové podstaty, uzavřít za obvyklých obchodních podmínek smlouvy o úvěru a smlouvy obdobné, jakož i smlouvy na dodávky energií a surovin, včetně smluv o zajištění splnění těchto smluv. Nenabídnou-li horší podmínky než je nejlepší nabídka, mají dosavadní zajištění věřitelé přednostní právo, aby výše popsané smlouvy byly uzavřeny s nimi; to platí obdobně pro věřitele ze smluv na dodávky energií a surovin.

Vhledem k tomu, že insolvenční zákon je účinný velmi krátkou dobu (od 1.1.2008) teprve čas ukáže, zda bude institut úvěrového financování využíván v praxi a zda peněžní ústavy, investoři či dodavatelé nabídnou vhodné produkty

⁶³ (Rc) 29 Odo 17/2003, dostupný v ASPI

⁶⁴ (Rc) 20 Cdo 1105/2000, dostupný v ASPI

k zajištění financování podniků v úpadku.

Majetek získaný z prostředků poskytnutých v rámci úvěrového financování není předmětem zajištění podle dříve uzavřených smluv. Prostředky získané z úvěrového financování lze použít jen k účelu uvedenému ve smlouvách o úvěrovém financování. K uzavření smluv o úvěrovém financování je oprávněn také dlužník s dispozičními oprávněními nebo dlužník po dobu trvání moratoria.

Na závěr této podkapitoly je nutno zdůraznit, že insolvenční správce musí uzavření smlouvy o úvěrovém financování pečlivě zvážit, podrobně projednat s věřitelským výborem a musí toto své rozhodnutí postavit na důkladně provedené analýze. Je vhodné zpracovat odhad vývoje cash flow dlužníka s prognózou splácení úvěru a také nastínit si různé varianty, které mohou během splácení úvěru nastat.

3.15 Součinnost poskytovaná správci

Dle ustanovení § 43 IZ orgány veřejné správy, zejména katastrální úřady, orgány evidující motorová vozidla a jiné správní úřady, jakož i notáři, soudní exekutoři, osoby vedoucí evidenci cenných papírů, finanční instituce, provozovatelé telekomunikačních služeb, provozovatelé poštovních služeb a jiné osoby, které se zabývají přepravou zásilek, vydavatelé tisku a dopravci poskytnou insolvenčnímu správci na jeho písemnou žádost bez zbytečného odkladu součinnost. Tato součinnost spočívá v tom, že orgány a osoby uvedené poskytují insolvenčnímu správci údaje o majetku dlužníka a některé další údaje, které jsou nutné pro výkon správy, a to ve stejném rozsahu, v jakém by je poskytly přímo dlužníku. Tato součinnost spočívá také v tom, že uvedené orgány a osoby, které mají u sebe listiny nebo jiné věci, které mohou sloužit ke zjištění dlužníkovy majetku, je bez zbytečného odkladu po doručení žádosti vydají nebo zapůjčí insolvenčnímu správci. Součinnost se poskytuje bezplatně; nejde-li o orgány veřejné správy, přísluší tomu, kdo součinnost poskytl, právo na náhradu s tím spojených hotových výdajů. Povinnost uvedených orgánů a osob poskytnout insolvenčnímu správci součinnost podle jiných ustanovení insolvenčního zákona, případně podle ustanovení zvláštního právního předpisu, tím není dotčena.

Součinnost poskytovaná správci byla upravena také ZKV, a to v jeho ust. § 9d až § 9f. Dá se říci, že nová právní úprava vychází ze stejné koncepce. Za zmínku stojí, že dle ZKV účinného před 1.5.2000 nemohl správce konkursní podstaty činit potřebné dotazy a žádosti o součinnosti sám, nýbrž jen prostřednictvím konkursního soudu, který

na návrh správce učinil tyto dotazy dle ustanovení § 128 OSŘ. Tato úprava však nadměrně zatěžovala konkursní soudy a pro správce byla nepružná a zdlouhavá. Novelizace byla provedena zákonem č. 105/2000 Sb. a doplnila do ZKV ustanovení § 9d až § 9f, které upravovalo součinnost poskytovanou přímo správcem.

V nové právní úpravě jsou ve srovnání s předchozí právní úpravou jen drobné změny, a to zejména v použitých výrazech v souvislosti se změnami zákonů.

Součinnost definovaných orgánů a osob je pro činnost insolvenčního správce velmi důležitá, a to zvláště v případech, kdy dlužník neposkytuje správci dostatečné informace či nevede-li řádně své účetnictví, tudíž insolvenční správce nemá úplné informace o majetku a situaci dlužníka.

Zřejmě nebude efektivní obesílat všechny uvedené orgány a osoby, insolvenční správce by měl brát v úvahu informace, které má k dispozici z dosavadní činnosti a na základě svého uvážení požádat o součinnost ty orgány či osoby, kde lze s přihlédnutím ke všem okolnostem očekávat zjištění o majetku dlužníka, a to již z toho důvodu, že orgány, které nejsou orgány veřejnými, mají nárok na náhradu vynaložených hotových výdajů.

Způsob poskytování součinnosti je dále rozveden, obdobně jako byl rozveden v ZKV, a to konkrétně v ustanovení § 44 IZ.

Na žádost orgánů a osob, od nichž je vyžadována součinnost, doloží insolvenční správce své ustanovení do funkce rozhodnutím insolvenčního soudu. Je třeba podotknout, že orgány a osoby, po kterých je požadována součinnost, mohou nahlédnout do veřejně přístupného insolvenčního rejstříku, a proto není povinností insolvenčního správce prokazovat své ustanovení ihned při žádosti o poskytnutí součinnosti, ale až na žádost dotazovaného orgánu nebo osoby.

Osoby a orgány, které jsou povinny poskytnout insolvenčnímu soudu nebo insolvenčnímu správci součinnost, odpovídají za škodu nebo jinou újmu, kterou způsobily, v případě, že tuto součinnosti neposkytnou řádně a včas. Zde je třeba upozornit na změnu oproti ZKV, který ve svém ust. § 9e říká, že třetí osoby jsou povinny poskytnout správci součinnost bez zbytečného odkladu, nesplní-li tuto povinnost, odpovídají **věřitelům** za škodu, která tím věřitelům vznikne. Nová právní úprava již výslovně neupravuje, vůči komu vzniká odpovědnost povinného subjektu, který porušil své povinnosti týkající se součinnosti, což je v souladu s obecnou úpravou odpovědnosti dle ustanovení § 420 občanského zákoníku.

Zákonem uvedený výčet orgánů a osob je demonstrativní a je tedy možno požadovat součinnost i po orgánech zde neuvedených, například po Policii ČR, Úřadu průmyslového vlastnictví, Úřadu pro civilní letectví, Státní plavební správě a dalších. Stejně tak jsou demonstrativně uvedeny informace, které mají být poskytnuty.

Oproti ZKV je v IZ změna u informací, jež mají být poskytovány vydavateli tisku. ZKV uváděl, že vydavatelé tisku jsou povinni sdělit správci údaje o inzerci, která se týká dlužníkovy (úpadcova) majetku. Nový zákon již hovoří o inzerci, která se týká majetkové podstaty, což může zahrnovat i majetek osob odlišných od dlužníka, pokud vlastní majetek, který je zapsán do majetkové podstaty.

3.16 Povinnost mlčenlivosti

Povinnost mlčenlivosti insolvenčního správce je upravena v ustanovení § 45 IZ. Dle tohoto ustanovení insolvenční správce zachovává mlčenlivost o skutečnostech, o kterých zvláštní právní předpis stanoví povinnost mlčenlivosti, pokud se o nich dozvěděl při výkonu své funkce, a to i po jejím skončení (typicky pokud jde obchodní tajemství dlužníkovy podniku); této mlčenlivosti jej v rozsahu výkonu této funkce může zprostit ten, v jehož zájmu ji má zachovat, nebo insolvenční soud. Totéž platí pro třetí osoby vykonávající činnosti, ke kterým je povinen insolvenční správce. Výše uvedené je v podstatě převzatá úprava ZKV.⁶⁵ Zmíněnými zvláštními právními předpisy je zejména obchodní zákoník a jeho ustanovení o obchodním tajemství, zákon o správě daní a poplatků, zákon o ochraně utajovaných skutečností a další.

Porušení povinnosti mlčenlivosti insolvenčním správcem povede k sankcím, jež budou zvoleny dle závažnosti daného porušení. V úvahu připadá uložení pokuty dle § 81 IZ, zproštění funkce insolvenčního správce dle § 32 IZ či podnět insolvenčního soudu ke zrušení povolení nebo zvláštního povolení insolvenčnímu správcí Ministerstvem spravedlnosti dle § 13 odst. 2 ZOIS. V krajním případě je možno dovodit trestní odpovědnost insolvenčního správce.

3.17 Postavení insolvenčního správce dle nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkovém řízení, ze dne 29.5.2000

Insolvenční zákon ve své třetí části, v hlavě druhé upravuje vztah ke státům

⁶⁵ § 8 odst. 8 ZKV

Evropské unie, konkrétně pak v ust. § 426–§ 430.

Insolvenční řízení s evropským mezinárodním prvkem a jeho účinky se řídí přímo použitelným předpisem práva Evropských společenství a ustanoveními právního řádu toho členského státu Evropské unie, na něž přímo použitelný předpis práva Evropských společenství odkazuje.

Evropským mezinárodním prvkem se rozumí v souladu s přímo použitelným právním předpisem Evropských společenství skutečnost, že hlavní zájmy dlužníka jsou soustředěny v některém z členských států Evropské unie s výjimkou Dánska a současně alespoň jeden z věřitelů nebo část majetkové podstaty se nachází v některém z jiných členských států Evropské unie s výjimkou Dánska.

Tím přímo použitelným předpisem práva Evropských společenství je nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000, o úpadkovém řízení. Toto nařízení je přímo aplikovatelné v právním řádu České republiky, nevyžaduje žádnou transpoziční normu a má právní sílu umožňující stanovit jiný postup než stanoví vnitrostátní zákon, v našem případě insolvenční zákon. Nařízení tedy zavazuje jednotlivé členské státy, ale také vnitrostátní subjekty práva, tedy fyzické a právnické osoby. Soudy v jednotlivých členských státech jsou povinny toto nařízení aplikovat při své rozhodovací praxi.

V souvislosti s touto oblastí je vhodné upozornit na judikát Vrchního soudu v Praze⁶⁶, z něhož plyne, že na konkursy prohlášené v jiných státech před přistoupením ČR k EU je nutno ode dne přistoupení plně aplikovat nařízení Rady (ES) č. 1346/2000.

Předmětné nařízení nabylo účinnosti dne 31.5.2002 a v České republice se stalo účinným ode dne vstupu České republiky do Evropské unie, tedy od 1.5.2004.

Nařízení používá ve svých ustanoveních pojmy, které se mohou lišit od terminologie použité v insolvenčním zákoně. Například namísto v insolvenčním zákoně používaného pojmu „insolvenční správce“ používá pojem „správce podstaty“ či namísto „insolvenčního řízení“ používá nařízení výraz „kolektivní úpadkové řízení“. Lze říci, že pojmy jsou v nařízení definovány tak, aby zahrnuly terminologii používanou v jednotlivých státech EU.

Nařízení se snaží sjednotit nejdůležitější aspekty a postupy v průběhu kolektivního úpadkového řízení, které právě u těchto řízení s přeshraničním prvkem činily v praxi největší problémy. Nařízení tak například určuje, který členský stát

⁶⁶ vedený pod sp.zn. 12 Cmo 257/2005

Evropské unie bude příslušný pro zahájení kolektivního úpadkového řízení, stanoví, jaké právní předpisy budou v konkrétních případech aplikovány na právní vztahy související s kolektivním úpadkovým řízením, vymezuje základní principy sloužící k ochraně věřitelů dlužníka (postupy pro uplatňování pohledávek, právo na informace, výkon věřitelských práv atd.) Hlavním cílem Nařízení 1346/2000/ES je pak zrychlit a zefektivnit průběh kolektivních úpadkových řízení, která mají dopad na více členských států Evropské unie a omezit některé negativní dopady, které takové kolektivní úpadkové řízení v minulosti přinášelo.⁶⁷

Jedním ze základních prvků, které nařízení 1346/2000/ES při úpravě kolektivního úpadkového řízení obsahuje, je úprava kolizních norem stanovících pravidla pro určení práva rozhodného pro právní vztahy, kterých se tyto normy týkají. Velmi zjednodušeně lze konstatovat, že při určení práva rozhodného se u kolektivních úpadkových řízení uplatňuje základní princip *lex fori concursus*. Aplikace tohoto principu v praxi znamená, že kolektivní úpadkové řízení se bude řídit právním řádem státu, který dané řízení zahájil. Samozřejmě, stejně jako je to obvyklé i v jiných právních předpisech, z každého obecného pravidla je i zde stanovena celá řada výjimek, které mají sloužit především k ochraně věřitelů a třetích osob z jiných členských států, jejichž smluvní vztahy byly uzavřeny podle právního řádu státu odlišného, než který by byl určen na základě obecného principu *lex fori concursus*.⁶⁸

Problematika ustanovení správce do funkce, rozsah jeho práv a povinností, pojištění, odpovědnosti či způsob stanovení odměny se řídí výlučně právním řádem státu, který úpadkové řízení zahajuje.

Při zahájení insolvenčního řízení musí tedy insolvenční soud zvážit, zda se v případě řešeného úpadku nebo hrozícího úpadku dlužníka nejedná o insolvenční řízení s „evropským mezinárodním prvkem“ a zdali není nutné vedle insolvenčního zákona použít nařízení Rady (ES) č. 1346/2000.

Výše uvedené ustanovení § 426 odst. 2 IZ jako jeden z určujících prvků uvádí určení členského státu, kde jsou „hlavní zájmy dlužníka“, ale insolvenční zákon tento termín blíže nevynezuje. Pro definici je nutno obrátit se k nařízení Rady (ES)

⁶⁷ KOZÁK, Jan, et al. Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář. 1. vyd. Praha: ASPI, 2008. 928 s. ISBN 978-80-7357-375-1, s. 614

⁶⁸ KOZÁK, Jan, et al. Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář. 1. vyd. Praha: ASPI, 2008. 928 s. ISBN 978-80-7357-375-1, s. 614–615

č. 1346/2000 a k výkladu tohoto pojmu Evropským soudním dvorem případně soudy jednotlivých členských států, které se touto problematikou již rovněž zabývaly.⁶⁹

Základním kritériem pro určení, jestli bude aplikováno předmětné nařízení, je skutečnost, že centrum hlavních zájmů dlužníka (označováno také jako „COMI“), je umístěno na území některého členského státu EU. Centrum hlavních zájmů by mělo odpovídat místu, ze kterého dlužník obvykle spravuje své zájmy, a je proto zjistitelné třetími osobami. Tyto podmínky musí být, při určení členského státu, na jehož území jsou umístěny hlavní zájmy dlužníka, splněny kumulativně, tzn. nestačí pouze určit stát, odkud dlužník skutečně řídí své záležitosti, ale současně musí být toto místo zjistitelné třetími osobami, tedy zejména věřiteli.⁷⁰

Pro určení místa, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, stanoví nařízení vyvratitelnou právní domněnku, podle níž se toto místo, není-li prokázán opak, stanoví podle sídla dlužníka. Tato vyvratitelná domněnka se tak týká pouze určení centra hlavních zájmů dlužníka, který je právnickou osobou a nelze ji aplikovat na případy úpadku dlužníka, který je fyzickou osobou. V případě určení centra hlavních zájmů dlužníka, který je fyzickou osobou, tak bude nutné vždy aplikovat druhé pravidlo, které je v rámci Nařízení 1346/2000/ES stanoveno pro tento případ, a to, že centrum hlavních zájmů dlužníka je umístěno v tom státě, odkud dlužník skutečně řídí svou činnost a toto místo je současně zjistitelné třetími osobami, tedy jeho věřiteli. Jedním z hlavních cílů Nařízení 1346/2000/ES je zabránit uplatnění principu „forum shopping“, tzn. zabránit cílenému zakládání mezinárodní příslušnosti soudu nebo jiných orgánů členských států, které jsou oprávněny vést hlavní úpadkové řízení. Z tohoto důvodu je podmínka, že místo soustředění hlavních zájmů dlužníka se určuje podle jeho sídla, nastavena jako vyvratitelná domněnka.

Důkazní břemeno pak bude ležet na tom, kdo tvrdí, že hlavní zájmy dlužníka jsou umístěny v jiném členském státě, než ve kterém je umístěno jeho sídlo. Určení hlavních zájmů dlužníka je nutné posuzovat vždy k okamžiku podání návrhu na zahájení úpadkového řízení; změny sídla provedené po podání tohoto návrhu nemohou

⁶⁹ KOZÁK, Jan, et al. Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář. 1. vyd. Praha: ASPI, 2008. 928 s. ISBN 978-80-7357-375-1, s. 618

⁷⁰ KOZÁK, Jan, et al. Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář. 1. vyd. Praha: ASPI, 2008. 928 s. ISBN 978-80-7357-375-1, s. 618

mít na určení mezinárodní příslušnosti soudu žádný vliv.⁷¹

Ustanovení § 426 odst.2 IZ uvádí i druhou podmínku, pomocí níž se vymezuje insolvenční řízení s mezinárodním prvkem, a to skutečnost, že se na území jiného členského státu EU nachází některý z věřitelů dlužníka nebo jeho majetek.

Kritéria pro určení státu, na jehož území se majetek dlužníka nachází, v insolvenčním zákoně sice nenalezneme, ale poměrně přesně je určuje samo Nařízení 1346/2000/ES, k jehož ustanovením se musíme v případě absence tuzemské úpravy obrátit. Dle Nařízení 1346/2000/ES se poloha majetku dlužníka určuje podle následujících kritérií:

- v případě hmotného majetku je to členský stát, na jehož území se hmotný majetek fyzicky nachází,
- v případě majetku, vlastnických práv nebo nároků, které musí být zapsány ve veřejném rejstříku, je to členský stát, pod jehož pravomoc rejstřík spadá,
- v případě pohledávek je to členský stát, na jehož území jsou soustředěny hlavní zájmy povinné třetí osoby.

Umístění majetku dlužníka je rovněž nutné zkoumat ke dni, kdy byl podán návrh na zahájení úpadkového řízení.⁷²

V souvislosti s věřiteli dlužníka budeme posuzovat výše uvedené kritérium podle polohy jejich sídla či provozovny, a to u právnických osob, a u fyzických osob se budeme řídit jejich bydlištěm, místem trvalého pobytu nebo místem podnikání.

Insolvenční správce ustanovený do funkce rozhodnutím příslušného soudu některého z členských států Evropské unie s výjimkou Dánska se na území České republiky prokazuje úředně ověřenou kopií o rozhodnutí o svém ustanovení; je-li o to požádán, je povinen předložit úředně ověřený překlad této kopie do českého jazyka.

Povinnost předložit úředně ověřený překlad kopie rozhodnutí o ustanovení do funkce insolvenčního správce je stanovena nad rámec předmětného nařízení, které členskými státy umožňuje, aby od správce ustanoveného v jiném členském státě mohly požadovat pouze překlad do úředního jazyka členského státu, ve kterém správce

⁷¹ KOZÁK, Jan, et al. Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář. 1. vyd. Praha: ASPI, 2008. 928 s. ISBN 978-80-7357-375-1, s. 619

⁷² KOZÁK, Jan, et al. Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář. 1. vyd. Praha: ASPI, 2008. 928 s. ISBN 978-80-7357-375-1, s. 619

podstaty zamýšlí jednat, tedy v našem případě do českého jazyka. Výslovně se však uvádí, že tento překlad nevyžaduje žádné ověření nebo jiné formální náležitosti (čl. 19 nařízení).

Dle čl. 2 písm. b) Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 je správcem podstaty pouze osoba nebo subjekt, jejíž funkcí je spravovat nebo prodat majetek, který byl dlužníkovi zabaven, nebo dohlížet na správu jeho záležitostí. Může se však jednat pouze o takovou osobu nebo subjekt, který je výslovně uveden v příloze C Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000. Z této obecné definice vyplývá, že funkci správce podstaty může vykonávat jakákoli fyzická nebo právnická osoba, která je uvedena v příloze C nařízení, a ostatní členské státy jsou povinny tuto osobu při výkonu své funkce akceptovat, přestože by jejich vnitrostátní právní řád výkon této funkce neumožňoval.

Příloha C vymezuje pro Českou republiku tyto osoby:

- Insolvenční správce
- Předběžný insolvenční správce
- Oddělený insolvenční správce
- Zvláštní insolvenční správce
- Zástupce insolvenčního správce.

Závěrem je třeba podotknout, že mezinárodní tržní ekonomika by zajisté také přivítala jednotný evropský insolvenční rejstřík, což by přispělo soudní spolupráci mezi jednotlivými členskými státy, došlo by k naplnění principu publicity a především informovanosti veřejnosti. Mohlo by se touto cestou zabránit zahájení dvou hlavních řízení vůči témuž dlužníku.⁷³

Pro komplexní pohled na insolvenční řízení s cizím prvkem je třeba doplnit, že úprava této oblasti v novém insolvenčním zákoně vzbuzuje mnohé rozpaky, a to především proto, že je koncipována jako doplňková k nařízení č. 1346/2000 a naprosto opomíjí neevropský aspekt mezinárodních insolvencí, tedy případy, kdy probíhá řízení, které má vztah ke státům, které nejsou členem EU, nebo naopak případy, kdy je řízení zahájeno ve státu, jenž není členem EU a kde je potřeba součinnosti ze strany českých orgánů. V takových případech bude obtížné hledat pravidla, podle nichž se bude

⁷³ Pozitivně se k vytvoření jednotného insolvenčního rejstříku vyjadřuje také Tomáš ČIHULA ve svém článku: Je reforma insolvenčního řízení nezbytná? *Právní fórum*, 2008, č. 2., s.51, 2007

postupovat.⁷⁴ Zde by zajisté přispělo k právní jistotě potřebná pravidla zahrnout do textu zákona.

⁷⁴ ČIHULA, Tomáš. Reforma insolvenčního práva v Česku ještě neskončila. *Právní rozhledy*, 2007, č. 20, s. 732

4 Zhodnocení nové právní úpravy a návrhy de lege ferenda

Obecně k novému insolvenčnímu právu v České republice lze konstatovat, že se přiblížilo evropským i světovým standardům. A to zejména tím, že přináší nové formy řešení úpadku (oddlužení, reorganizace) a **posiluje tak sanační přístup oproti přístupu pouze likvidačnímu**. Nová právní úprava by měla přinést zrychlení insolvenčního řízení, což nelze prozatím vyhodnotit vzhledem ke krátké době účinnosti. Určitě k tomuto zrychlení mohou přispět nově stanovené lhůty, i když jak již bylo rozebráno v předchozích kapitolách, zejména v úvodních fázích insolvenčního řízení mohou být takto stanovené lhůty kontraproduktivní.

Velký přínos nové právní úpravy vidím ve fungujícím insolvenčním rejstříku, kvůli kterému sice byla odložena účinnost insolvenčního zákona, ale určitě to bylo krokem pozitivním, jelikož insolvenční rejstřík je provozován bez větších problémů a je přínosem pro všechny zúčastněné osoby, jak pro věřitele, tak pro dlužníky, soud i insolvenčního správce, a svou významnou roli hraje také vůči veřejnosti. Insolvenční rejstřík tedy plní úlohu hlavního informátora a současně také doručovatele. Lze namítat, že je jakýmsi způsobem narušována ochrana osobních údajů, ale právě na zásadě transparentnosti je insolvenční právo založeno.

Velký důraz klade nová právní úprava na postavení a úlohu insolvenčních správců. Stručně řečeno cílem je kvalita, nikoliv kvantita. Toto bude bezpochyby naplněno, neboť k březnu 2009 mělo povinné zkoušky splněno přibližně 50 insolvenčních správců, takže ke zúžení počtu správců zajisté dojde. Správci musí projít velmi náročnými písemnými a ústními zkouškami a lze předpokládat, že tedy bude zajištěna i jejich vysoká odborná znalost insolvenčního práva a oborů souvisejících. Ve své práci jsem již vícekrát zmínila, že jsem pro specifikaci vysokoškolského vzdělání v rámci stanovení podmínek pro výkon činnosti insolvenčního správce, a to na vysokoškolské vzdělání ekonomického nebo právního směru. Pokud by tato podmínka byla vyžadována od počátku účinnosti nové právní úpravy insolvenčního práva, mělo by to zcela jistě pozitivní vliv na úspěšnost zkoušek insolvenčních správců, neboť tato specifikace vzdělání by již sama o sobě byla zárukou potřebných znalostí a zkoušky by více prověřovaly znalosti samotného insolvenčního práva. V současnosti musí zkoušky nahrazovat chybějící specifikaci vysokoškolského

vzdělání a ve své podstatě musí u insolvenčních správců prověřovat i všeobecné znalosti z oblasti práva, ekonomiky, financí, účetnictví apod.

Skutečností je, že systém podmínek pro to, jak se stát insolvenčním správcem, je již takto nastaven a bylo by nespravedlivé jej nyní měnit vzhledem k osobám, které předmětné zkoušky, ať již úspěšně či neúspěšně podstoupily.

Výhodou systému naopak je, že profesi insolvenčního správce budou vykonávat osoby, které o danou oblast mají opravdový zájem a po absolvování náročných zkoušek se této profesi budou zajisté věnovat na vysoké odborné úrovni. O riziku nedostatku správců jsem již hovořila v předchozích kapitolách. Dalším pozitivem je dle mého názoru centrální organizace zkoušek Ministerstvem spravedlnosti, což nahrazuje předchozí nejednotný systém ověřování odborné způsobilosti, a dále to, že podmínky jsou nastaveny pro všechny stejně.

Vzhledem k tomu, že v současnosti nebude příliš praktické měnit nastavený systém zkoušek, bude třeba motivovat insolvenční správce pro zapojení se do předmětného systému jinak. Jako jednu z možností navrhuji navýšení odměn insolvenčních správců, a to aspoň na úroveň, jaká byla za předchozí právní úpravy.

Pro doplnění uvádím, že například v Německu je profesním kodexem stanoveno, že předpokladem pro výkon činnosti insolvenčního správce je ukončené univerzitní studium právního nebo ekonomického směru nebo jiné univerzitní studium hospodářského zaměření. V Německu je navíc tímto kodexem také vyžadována tříletá praxe, resp. je vyžadován doklad o minimálně tříleté praktické všeobecné činnosti zaměřené na výkon povinností insolvenčního správce v podniku některého insolvenčního správce. Důraz je také kladen na přiměřený tým spolupracovníků insolvenčního správce a taktéž na odpovídající administrativní zázemí.⁷⁵

Do budoucna bych navrhla dopracování původního návrhu na obligatorní členství v samosprávné profesní organizaci, která by zabezpečovala vzdělávání insolvenčních správců, vykonávala by kárnou pravomoc a také by byla rovnoprávným partnerem ve vyjednávání ve vztahu k Ministerstvu spravedlnosti při legislativních návrzích a při celkové organizaci úpadkového práva, a hájila by zájmy insolvenčních správců. Mohla by poskytovat svým členům právní a informační servis. Jedním z úkolů této samosprávné organizace by mělo být taktéž vypracování profesních zásad

⁷⁵ Profesní zásady pro činnost insolvenčních správců Spolkové republiky Německo

pro činnost insolvenčních správců, jež by stanovily etická a organizační pravidla, která by navazovala na úpravu obsaženou v právních předpisech. Tato profesní pravidla najdeme v jiných evropských státech, jako například Německo či Velká Británie. Spojené království Velké Británie a Severního Irska má Pravidla profesionálního chování a etiky a kromě etických principů, obsahují také seznam situací, při nich mohou insolvenční správci řešit nějaké etické dilema a které jsou zde rámcově rozebrány.⁷⁶

V této práci jsem rovněž zmínila větší vazbu na Ministerstvo spravedlnosti. Rozhodně hodnotím pozitivně, že došlo ke sjednocení seznamu správců, který je veden centrálně právě Ministerstvem spravedlnosti. Kromě jednotného seznamu insolvenčních správců lze kladně hodnotit to, že Ministerstvo spravedlnosti organizuje zkoušky insolvenčních správců a vydává povolení, kdy toto jsou činnosti, které vyžadují jednotný a centrální přístup ze strany státu.

Zákon o konkursu a vyrovnání v podstatě žádnou regulaci správců ze strany státu neobsahoval. Správce konkursní podstaty při svém ustavení do funkce nepodléhal fungování tržního mechanismu, nýbrž byl ustaven na základě rozhodnutí soudu, konkrétně rozhodnutí soudce, který měl na starosti dané konkursní řízení. Insolvenční zákon přinesl změnu i v této oblasti, když umožnil při výběru správce působení trhu (výběr insolvenčního správce věřiteli), ale vedle toho zde funguje veřejnoprávní regulace.

Veřejnoprávní regulace je odůvodněna třemi základními faktory. **Za první, tržní mechanismus výběru správce věřiteli** funguje se zpožděním, a to proto, že zjistit, kdo je a kdo není věřitelem, nějakou dobu trvá. V citlivé fázi prvních měsíců řízení tedy bude ve funkci soudem jmenovaný správce, jehož volba nebude produktem tržního, ale úředního rozhodnutí. **Za druhé**, v celé řadě insolvenčních řízení může nastat **stav „všeobecné racionální apatie“**. Ve vztahu ke správci se tento problém může projevit především rezignací na jeho kontrolu a na vymáhání jeho svěřeneckých povinností. Regulaci správců je tak možno vnímat jako opatření, jež má působit proti nebezpečí, že správce bude vykonávat svou funkci v podstatě bez disciplinujícího dohledu trhu. Význam této regulace je tím větší, čím menší je příslušný dlužník, resp. čím nižší je hodnota jeho zbývajících majetku. Náklady na zajištění kvalitní správy majetku dlužníka jsou pak vlastně náklady státu na řešení tržního selhání – stát zde

⁷⁶ Pravidla profesionálního chování a etiky pro osoby, které ministr obchodu pověřil výkonem funkcí při insolvenčním řízení (Spojené království Velké Británie a Severního Irska)

prostřednictvím regulace správců poskytuje veřejný statek. **Za třetí, lidé spravující insolventní společnosti** (stejně jako lidé spravující společnosti solventní) nemusí být imunní vůči pokušení, které vytváří moc nad cizím majetkem. Regulace může (při kvalitním nastavení a administraci zkoušky) odfiltrvat z oboru technicky nekompetentní správce, nikoliv však správce, u nichž je problémem osobní integrita.⁷⁷ Avšak riziko nedostatku morální bezúhonnosti zajisté najdeme v každém oboru. Pojistkou proti takovému jednání může být pravidlo, které přináší ust. § 13 odst.2 ZOIS, na základě kterého může Ministerstvo spravedlnosti zrušit povolení nebo zvláštní povolení insolvenčním správcem, který i přes písemné upozornění ministerstva opakovaně nebo závažným způsobem porušil své povinnosti.

Osobně hodnotím negativně změnu v určování insolvenčního správce předsedou insolvenčního soudu, nikoliv insolvenčním soudcem, který má podle mne k danému řízení nejužší vztah a má zájem na tom, aby toto insolvenční řízení probíhalo co nejefektivněji. Riziko podjatosti nevyloučí ani výběr ze strany předsedy soudu, navíc je to zasahování ze strany státní správy a nejde o výkon nezávislého soudnictví. Je nutno dodat, že nová právní úprava nezabrání ani možnému lobingu ze strany insolvenčních správců či případným dohodám insolvenčních správců s předsedy insolvenčních soudů.

Ve srovnání s právní úpravou ZKV je v IZ silnější vazba na věřitele reprezentované věřitelským výborem (tento může být v některých případech nahrazen dohledem ze strany soudu). Pravomoci věřitelského výboru jsou z části rozhodovací a z části dohlížecí. Insolvenční správce je povinen s věřitelským výborem spolupracovat, informovat jej o své činnosti a stavu insolvenčního řízení. Nová právní úprava přináší více situací, které musí mít správce věřitelským výborem schváleny před tím, než je vykoná. Pokud správce důležité a nutné úkony s věřitelským výborem konzultuje, ať z toho důvodu, že je to zákonná povinnost, nebo i bez této zákonné povinnosti, jedná se o ochranu správce a stvrzení jeho kroků i před ostatními věřiteli, neboť základním posláním věřitelského výboru je chránit společný zájem věřitelů.

Na rozdíl od předchozí právní úpravy, která pro správce znamenala, že se v praxi setkal pouze s jedním typem řízení, a to řízením konkursním (vyrovnání, jak již bylo zmíněno, nebylo v praxi využíváno), nové insolvenční právo přineslo nové způsoby

⁷⁷ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. 1. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 472 s. ISBN 978-80-7357-329-4, s. 161-162

řešení úpadku a tím také nové postupy. Insolvenční správce má zcela jiné postavení, pravomoci a úlohu v konkursním řízení, v oddlužení či v reorganizaci. Pro insolvenčního správce to znamená nutnost znalosti několika typů řízení, kdy v každém má různá práva a povinnosti.

Ze své praxe vím, že insolvenční správci se setkávají s problémy ve vztahu k exekutorům. Insolvenční řízení je založeno na zásadě, stejně jako za předchozí právní úpravy, že nemůže probíhat paralelně s řízením exekucním. Je nesporné, že exekuci, ať nařízenou před zahájením insolvenčního řízení nebo po něm, nelze po dobu trvání insolvenčního řízení provést (jde o jeden z účinků zahájení insolvenčního řízení uvedený v ust. § 109 odst.1 písm. c) IZ). Ale skutečnost, že exekuce může být během insolvenčního řízení nařízena, což zákon výslovně uvádí, působí řadu komplikací. Jednak se podle mého názoru zbytečně zdvojují náklady v rámci řešení nesolventnosti dlužníka a jednak to způsobuje mnoho problémů v situacích, kdy je nařízena exekuce srážkami ze mzdy a exekuční příkaz je zaslán zaměstnavateli. Jelikož zaměstnavatelé se setkávají častěji s řízením exekucním než insolvenčním, tak dobře znají povinnosti v exekucním řízení, ale velmi zřídka znají, co je jejich povinností v řízení insolvenčním. Zaměstnavatelé většinou provedou exekuci srážkami ze mzdy buď pro exekucní řízení dobíhající, nebo i pro nově nařízené. Insolvenční správce musí následně tyto situace velmi komplikovaně řešit, jelikož často nastává situace, kdy věřitel prostřednictvím exekutora řeší své pohledávky srážkami ze mzdy i přihlášením své pohledávky do insolvenčního řízení a přináší to mnoho úkonů správce navíc. Zabránit takovému stavu by mohlo napomoci ustanovení, které by znemožnilo po zahájení insolvenčního řízení exekuci nařídit.

Jde-li o novelizace insolvenčního zákona, je třeba uvést, že insolvenční zákon byl novelizován již během legiscvakční lhůty. Pokud jde o aktuální vývoj českého insolvenčního práva, tak 5. března 2009 vláda schválila návrh zákona, kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Návrh zákona byl vládě předložen v návaznosti na usnesení vlády ČR ze dne 16. února 2009 č. 204 k Národnímu protikrizovému plánu vlády. Tento návrh zákona byl schválen Parlamentem ČR a byl publikován pod č. 217/2009 Sb., s účinností od 20.7.2009. Jeho znění je již zapracováno v předchozích kapitolách, jelikož tato novela přinesla také změny pro ustanovení zákona týkající se insolvenčního správce. Mimo

jiné je to ustanovení, které říká: „Nebrání-li tomu jiné okolnosti, určí předseda insolvenčního soudu insolvenčním správcem dlužníků, kteří tvoří koncern, stejnou osobu.“ Pokud budou koncernové záležitosti v rukou jedné osoby, bude to zajisté řešení praktické a rychlejší. Významným přínosem je výjimka z pravidla ustanovení insolvenčního správce určeného předsedou insolvenčního soudu, a to v případě reorganizace. Pokud je v předloženém reorganizačním plánu navržena osoba insolvenčního správce, soud ustanoví správcem takto určenou osobu, pokud splňuje podmínky stanovené zákonem. Tuto právní úpravu vidím jako snahu zákonodárce umožnit podnikatelům, které se ocitli vlivem hospodářské krize ve finančních obtížích, řešit nastalou situaci pomocí osoby, ke které mají vztah a která podnik dobře zná a proto lépe a rychleji může vstoupit do své funkce a působit v rámci reorganizace za účelem ozdravení podniku. Dále v této novele najdeme doplnění ustanovení týkající se odděleného insolvenčního správce, spočívající v tom, že pokud je insolvenční správce vyloučen z některých právních úkonů proto, že mohou odporovat společnému zájmu věřitelů v insolvenčním řízení, ustanoví soud vždy odděleného insolvenčního správce.

Změny, které přináší tento zákon vnímám jako snahu o hladší průběh insolvenčního řízení. Je dobře, že se právní úprava přizpůsobuje současné nelehké ekonomické situaci, která přináší mnoha podnikům a podnikatelům značné finanční problémy.

Závěr

Tomáš Richter ve své knize *Insolvenční právo* uvádí výstižný bonmot Franka Bormana: „Kapitalismus bez insolvenčního řízení je jako křesťanství bez pekla.“ Vztah lidstva k insolvenčnímu řízení, a tedy k úpadcům jako takovým, byl poměrně přesně charakterizován právě výkladem Bormanova podobenství o peklu. Podle aténského Dragonova trestního zákoníku z roku 623 př.n.l. bylo nesplnění dluhu trestáno smrtí, resp. otroctvím. Podle římského Zákona dvanácti desek z roku 451 př.n.l. bylo insolventního dlužníka nejen možno prodat do otroctví, ale případně rozdělit jeho tělo v poměru k výši nesplacených pohledávek. Ještě při formulování americké ústavy v roce 1787 byla jedinou námitkou proti návrhu udělit Kongresu legislativní pravomoc ve věcech insolvence skutečnost, že v Anglii byli úpadci dosud příležitostně popravováni. Za necelých 200 let poté se pohled na insolvenční řízení značně proměnil. V roce 1982 se v Americe objevuje nový přístup k insolvenčnímu právu, kdy důraz je kladen na osvobození dlužníka od tíživých závazků. I České právní prostředí, v němž je konkurs tradičně vnímán jako kladivo na dlužníka a trest za úpadek, se v roce 2006 insolvenčním zákonem vydalo podobným směrem jako právo americké. Spíše než k peklu by se toto nové řízení dalo přirovnat k očistci, tedy místu, kde se hříšník očišťuje od svých vin před nastoupením do nového života.⁷⁸

Nový insolvenční zákon se zřejmě nesnaží být všelékem na problémy mezi dlužníkem a věřitelem. Pouze formuluje možná právní řešení pro případy, kdy dlužník již nemá dostatek majetku na to, aby uhradil své dluhy, a protože má více věřitelů, nastal by mezi nimi pravděpodobně boj o to, kdo si ukořistí více. Mohlo by se stát, že pohledávky jedněch věřitelů by byly uspokojeny zcela, jiných vůbec; a právě proto je zde insolvenční zákon. Popsanou situaci totiž zákon řeší tak, že v podstatě zablokuje dlužníka i jeho majetek s tím, že všichni přihlášení věřitelé budou uspokojeni spravedlivě a poměrně podle povahy jejich pohledávek. Za tím účelem pak zákon sleduje také další cíl, totiž udržet u podnikatelů jejich podnik v celku a v běhu, protože pokud běží a využívá všech svých částí, může být jeho hodnota vyšší, než pokud by byl po částech rozprodán.⁷⁹

⁷⁸ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. 1. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 472 s. ISBN 978-80-7357-329-4, s. 120

⁷⁹ Čerpáno z www.justice.cz

Insolvenční řízení je pro věřitele poměrně drahé řešení (zahrnuje náklady na insolvenčního správce, na znalce, na správu majetku apod.) a proto je vhodnější, aby se věřitelé vždy pokusili s dlužníkem a i spolu vzájemně dohodnout na mimoinsolvenčním řešení, i proto zákon všechny zúčastněné motivuje ke kooperaci. Ale ne vždy je to v dané situaci možné, dlužník již nemá mnoho prostředků a způsobů a věřitelů může být velké množství a potom je jejich dohoda nesnadná. V těchto situacích přichází insolvenční zákon s nabídkou různých řešení úpadku a také s osobou insolvenčního správce, který napomáhá insolvenčnímu soudu nastalou situaci řešit.

Pokud jde o insolvenčního správce, nároky na jeho osobu jsou poměrně velké, v rámci své funkce se dostává do různých rolí, stává se manažerem, a to spíše krizovým manažerem, ale také ekonomem, auditorem, může se dostat do pozice zaměstnavatele, a to vše v podniku, který v podstatě nezná a musí teprve zjistit a dohledat potřebné skutečnosti, přitom musí začít pracovat a rozhodovat velmi rychle po svém ustanovení. Je to funkce náročná a proto i nároky na tuto osobu se novým zákonem značně zpřísnily.

Závěrem lze shrnout, že insolvenční zákon nabízí věřitelům a dlužníkovi možné a spravedlivé řešení dlužníkovy úpadku a současně nabízí nepodnikatelům možnost projít procesem oddlužení a zajistit si tak pro budoucnost osvobození od zbytků dluhů.

Já osobně hodnotím nové české insolvenční právo pozitivně a myslím si, že je možné hodnotit jej jako krok správným směrem, a to jak z pohledu podnikatelů či fyzických osob nepodnikatelů ocitajících se ve finančních obtížích, tak z pohledu věřitelů, insolvenčních správců i veřejnosti. Předmětná právní úprava se podle mého názoru vyznačuje značným množstvím pozitivních přínosů ve srovnání s právní úpravou obsaženou v ZKV. Z předchozí právní úpravy si nové české insolvenční právo vzalo a použilo to, co bylo praxí hodnoceno kladně, a doplnilo předchozí právní úpravu o požadavky současné doby.

Naše nové insolvenční právo je také v souladu s evropskou i světovou právní úpravou, kterou se do jisté míry nechalo inspirovat, ale i přesto si ponechává určitá specifika.

Literatura a prameny

Monografie a komentované právní předpisy

BĚLOHLÁVEK, A.J. *Evropské a mezinárodní insolvenční právo. Komentář*. 1.vyd. Praha: C.H.Beck, 2007. 1546 s., ISBN 978-80-7179-591-9.

KOTOUČOVÁ, Jiřina, et al. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon): komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2008. 1056 s. ISBN 978-80-7179-595-7.

KOZÁK, Jan, et al. *Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení:komentář*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2008. 928 s. ISBN 978-80-7357-375-1.

KOZÁK, Jan, BUDÍN, Petr. *Konkurs a vyrovnání očima soudce : (komentáře, judikatura, vzory podání a rozhodnutí)*. 1. vyd. Brno: Rašínova vysoká škola s.r.o., 2006. 362 s. ISBN 80-87001-00-1.

RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*.1.vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 472 s. ISBN 978-80-7357-329-4

SCHELLEOVÁ, Ilona. *Insolvenční zákon. Poznámky, prováděcí předpisy, související předpisy*. Praha: EUROUNION Praha, s.r.o., 2006. 400 s., ISBN 80-7317-054-X.

SCHELLEOVÁ, Ilona. *Úvod do insolvenčního práva*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2007. 94 s., ISBN 978-80-87071-54-0.

ZELENKA, Jaroslav. *Insolvenční zákon. Poznámkové vydání s důvodovou zprávou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. 2. aktualizované vyd. Praha: Linde Praha a.s., 2008. 795 s. ISBN 978-80-7201-707-2.

Časopisecké články

BUDÍN, Petr. Insolvenční zákon krok za krokem. *Noviny pro konkurs a vyrovnání*, 2006, č. 7., s. 5.

ČIHULA, Tomáš. Je reforma insolvenčního řízení nezbytná? *Právní fórum*, 2008, č. 2., s.47-53.

ČIHULA, Tomáš. Reforma insolvenčního práva v Česku ještě neskončila. *Právní rozhledy*, 2007, č. 20., s.732.

KOZÁK, Jan. Nové úpadkové právo v České republice. *Právní zpravodaj*, 2008, č. 2, s. 1–7.

KRČMÁŘ, Zdeněk. K aktuálním otázkám a judikatuře NS ČR k insolvenční. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 7–8, s.60

PACHL, Lukáš. Průvodce insolvenčního správce insolvenčním řízením. *Právní fórum*, 2008, č. 3., s. 107–113.

RICHTER, Tomáš. Insolvenční zákon: od vládního návrhu k vyhlášenému znění. *Právní rozhledy*, 2006, č. 21, s. 765–774.

SÝKOROVÁ, Petra. Insolvenčních správců ubývá. Mohou za to složité zkoušky. Dostupné na: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/obchodnpravo>

ŠROTÝŘ, Josef. Pojištění správce konkursní podstaty. *Konkursní noviny*, 2006, č. 8. Dostupné na: <http://www.konkursni-noviny.cz>

Právní předpisy ČR

zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů

vyhláška č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení

vyhláška č. 312/2007 Sb., o obsahu a dalších náležitostech zkoušek insolvenčních správců

vyhláška č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů

vyhláška č.314/2007 Sb., o minimálním limitu pojistného plnění a minimálních standardech pojistných smluv insolvenčních správců

vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy

vyhláška č. 476/1991 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů,

Právní předpisy EU

Nařízení Rady ES 1346/2000, o úpadkovém řízení

Internetové odkazy

www.justice.cz

www.konkursni-noviny.cz

www.psp.cz

www.senat.cz

www.kskri.cz

www.insolvence.cz

www.insolvence-info.cz

www.businessinfo.cz

www.beck.cz

Judikatura

Stanovisko NS ČR R 52/98

Rozhodnutí NS ČR R 17/1998

(Rc) 20 Cdo 1105/2000

1 Ko 257/2001

(Rc) 1 Ko 510/2001

Nález ÚS ČR č. 402/2002 Sb.

Nález ÚS ČR č. 403/2002 Sb.

(Rc) 29 Odo 17/2003

(Rc) 1 Ko 73/2003

(SJS) 1 Afs 55/2004 -94

Nález ÚS ČR III. ÚS 448/04

Usnesení VS v Praze sp.zn. 1 Ko 212/2004

Rozhodnutí VS v Praze sp.zn. 12 Cmo 257/2005

Usnesení Nejvyššího soudu 29 NSČR 4/2009

Ostatní prameny

Anketa „Jaká délka konkursů“ uveřejněná v Konkursních novinách č. 21 ze dne 12.10.2005

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

O zkoušky organizované ministerstvem insolvenční správci velký zájem nemají. *Konkursní noviny*. 2008, č. 16–17. Dostupné na internetu: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?ida=1933>

Pravidla profesionálního chování a etiky pro osoby, které ministr obchodu pověřil výkonem funkcí při insolvenčním řízení (Spojené království Velké Británie a Severního Irsku)

Profesní zásady pro činnost insolvenčních správců Spolkové republiky Německo

STANOVISKO ČESKÉ ADVOKÁTNÍ KOMORY k návrhu zákona o úpadku a způsobech jeho řešení a k návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) z 8.2.2005

STANOVISKO EVROPSKÉ CENTRÁLNÍ BANKY ze dne 18. října 2005, (CON/2005/36) vydané na žádost Ministerstva spravedlnosti České republiky k návrhu zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) a k návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím insolvenčního zákona

Výkladové stanovisko č. 1 ze zasedání expertní pracovní skupiny Ministerstva spravedlnosti